

Det islamiska bank- och finansväsendet

Etisk och räntefri finansiering

Marjaana Kankkunen-Olesen

Examensarbete för tradenomexamen (YH)

Utbildningen för företagsekonomi

Vasa 2018

EXAMENSARBETE

Författare: Marjaana Kankkunen-Olesen

Utbildning och ort: Företagsekonomi, Vasa

Inriktningsalternativ: Internationell handel

Handledare: Ralf Lillbacka

Titel: Islamiskt bankväsende- och finansväsende. Etisk och räntefri finansiering.

Datum 24.4.2018 Sidantal 53

Den moderna islamiska ekonomin fick sin start på 1960-talet. De stora oljeinkomsterna och den ökade välfärden i mellanöstern ledde till ett behov av shariakompatibla banktjänster växte fram. Det islamiska bank- och finansväsendet har haft kraftig tillväxt och spridit sig till alla världsdelar. Trots detta är den fortfarande rätt okänd för de flesta.

Arbetet är en litteraturstudie och syftet var att ge läsaren en inblick i och en förståelse för vad islamiskt bankväsende handlar om. Islamiskt bankväsende baseras på islamiska principer och det etiska synsättet finns konsekvent med i alla transaktioner.

Arbetet går igenom grundprinciperna i islam och hur islam påverkat det ekonomiska tänkandet. Ränteförbudet är en central del och har lett till att räntefria finansieringsinstrument kommit till. De viktigaste finansiella produkterna såsom *mudaraba*, *musharaka* och *murabaha* förklaras. En jämförelse har gjorts mellan islamiska banker och konventionella banker. Till sist behandlas några västerländska modeller för integrering av islamiska shariakompatibla finansieringsprodukter.

Utvecklingsarbetet för nya produkter och tjänster, liksom förbättrande av de redan existerande pågår kontinuerligt. Tiden visar om islamiskt bankväsende bara är en modefluga eller om den blir ett konkurrenskraftigt alternativ för den konventionella banken.

Språk: svenska Nyckelord: islamiskt bankväsende, räntefri finansiering, ränteförbud
shariakompatibilitet

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Marjaana Kankkunen-Olesen

Koulutus ja paikkakunta: Liiketalous, Vaasa

Suuntautumisvaihtoehto: Kansainvälinen kauppa

Ohjaaja: Ralf Lillbacka

Nimike: Islamilainen pankki- ja rahoitustoiminta. Eettinen ja koroton rahoitus.

Päivämäärä 24.4.2018 Sivumäärä 53

Nykyaikainen islamilainen taloustiede sai alkunsa 1960-luvulla. Lähi-idän valtavat öljytulot ja kasvava hyvinvointi johtivat shariayhteensopivien pankkipalvelujen kysynnän kasvuun. Islamilainen pankki- ja rahoitusjärjestelmä on kasvanut voimakkaasti ja levinnyt kaikkiin maanosiin. Siitä huolimatta se on useimmille vielä melko tuntematon käsite.

Tämä lopputyö on kirjallisuustutkimus, jonka tarkoituksena on antaa lukijalle käsitys siitä, mistä islamilaisessa rahoitusjärjestelmässä on kyse. Islamilainen rahoitusjärjestelmä perustuu islamin uskoon ja sen eettinen näkökanta heijastuu kaikkiin pankki- ja liiketoimiin.

Työ käsittelee islamin peruseriaatteita ja miten islamin uskonto on vaikuttanut taloudelliseen ajatteluun. Korkokielto on keskeinen osa, joka on johtanut korottomien rahoitusvälineiden kehitykseen. Työ käsittelee tärkeimpiä rahoitustuotteita kuten *mudaraba*, *musharaka* ja *murabaha*. Vertailu on tehty islamilaisten- ja perinteisten pankkien välillä. Lopulta on katsottu, miten shariayhteensopivia rahoitustuotteita on integroitu eri länsimaissa.

Uusien tuotteiden ja palveluiden kehitystyö sekä olemassa olevien tuotteiden parannukset ovat meneillään. Aika osoittaa, onko islamilainen rahoitusjärjestelmä vain pelkkä tähdenlento vai tulee ko siitä kilpailukykyinen vaihtoehto perinteiselle pankille.

Kieli: ruotsi

Avainsanat: islamilainen rahoitusjärjestelmä, korkovapaa rahoitus, korkokielto, shariayhteensopivuus.

BACHELOR'S THESIS

Author: Marjaana Kankkunen-Olesen

Degree Programme: Business Administration, Vaasa

Specialization: International Business

Supervisor: Ralf Lillbacka

Title: Islamic Banking – Ethical and Interest-free Financing.

Date April 24.2018   Number of pages 53

The modern Islamic economy began in the 1960's. The large oil revenues and increased welfare in the Middle East led to the increasing demand for sharya-compatible banking services. The Islamic banking and financial system has had strong growth and spread to all continents. Nevertheless, it is still quite unknown to most people.

The work is a literature study and the purpose of it is to give the reader an insight into and an understanding of what Islamic banking is about. Islamic banking is based on Islamic principles and the ethical approach is consistent in all financial transactions.

The work goes through the basic principles of Islam and how Islam has influenced economic thinking. The prohibition of interest is a key part and has led to the development of interest-free financing instruments. The most important financial products such as *mudaraba*, *musharaka* and *murabaha* are explained. A comparison has been made between Islamic banks and conventional banks. Finally, some western models are being considered for the integration of Islamic sharya-compatible financing products.

Development work for new products and services, as well as improvement of existing ones, is ongoing. Time will show whether Islamic banking is just a short-term trend or if it becomes a competitive alternative for the conventional bank

---

Language: swedish

Key words: Islamic banking and finance, interest-free financing, prohibition of riba, sharya compatibility

---

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Syfte	2
1.2	Avgränsning och metod	3
1.3	Begreppsdefinition	3
2	Islam och dess syn på pengar	4
2.1	Grunderna i islam.....	5
2.2	Sharia	6
2.3	Den islamiska synen på ekonomi.....	7
2.4	Ränteförbudet.....	9
3	Islamiskt bankväsende.....	10
3.1	Utvecklingen.....	11
3.2	Islamisk ekonomi och bankväsende	12
3.3	Huvudprinciperna.....	14
3.3.1	Förbudet mot <i>riba</i>	15
3.3.2	Profit loss sharing-principen	15
3.3.3	Kapitalbaserade transaktioner.....	16
3.3.4	Spekulativt beteende	16
3.3.5	Sharia kompatibilitet	17
3.3.6	Avtal skall hållas	17
3.4	Shariarådet	18
3.5	Islamiska fönster	20
4	Islamisk finansiering.....	20
4.1	<i>Mudaraba</i> -finansiering.....	21
4.2	<i>Musharaka</i> - avtal	23
4.3	<i>Murabaha</i> - avtal.....	26
4.4	Andra former för finansiering.....	27
4.4.1	<i>Ijara</i>	27
4.4.2	<i>Bay al-Salam</i>	28
4.5	<i>Sukuk</i>	28
4.6	<i>Takaful</i>	29
5	Skillnader mellan islamiska och konventionella banker.	31
5.1	Synen på ägande och social rättvisa.....	31
5.2	In- och utlåning	32
5.3	Riskerna	34
5.4	Strukturella skillnader	35
6	Framtida utmaningar.....	36

6.1	Islamiska bankväsendets tillväxt	37
6.2	Harmonisering av regler och föreskrifter	38
6.3	Utbildning av personal och produktinnovation	39
6.4	Kriget mot terrorism.....	41
6.5	Moraliska aspekter	41
6.6	Riskfördelning	42
7	Islamic banking i västvärlden.....	42
7.1	USA.....	43
7.2	Luxembourg	46
7.3	Storbritannien	47
7.4	Tyskland.....	49
7.5	Frankrike	50
7.6	Irland.....	51
7.7	Finland.....	51
8	Avslutning	52
9	Litteraturförteckning.....	54

1 Inledning

Det är framförallt den starka ekonomiska tillväxten i Gulfstaterna som lett till det islamiska bank- och finansväsendets tillväxt de senaste årtiondena. Behovet för troende muslimer att kunna investera pengar enligt religiösa påbud har varit av stor betydelse. Det allmänna välståndet och utbildningsnivån har ökat i den muslimska världen och en medelklass har vuxit fram. Efterfrågan på moderna banktjänster har vuxit men den starka religiösa kulturen gör att man drar sig från att använda sig av de konventionella räntebaserade bankers tjänster. (Samuelsson, 2000, s. 140)

Det islamska bankväsendet är fortfarande en kuriositet på finansmarknaden och det råder stor okunskap om det. Även konventionella bankirer har dåliga kunskaper om islamiskt bankväsende. (Kettell, b, 2011, s. intro)

Islamiskt bankväsende fortsätter sin snabba tillväxt både i storlek och komplexitet, och utgör en utmaning för tillsynsmyndigheter och centralbanker. Trots att det endast har en liten andel av de globala finansiella tillgångarna har den etablerat sig i mer än 60 länder. Det islamiska finansväsendets principer och metoder stöder islamiska banker och involverar verksamheter, balansräkningar och riskhantering på ett sätt som markant skiljer sig från de konventionella bankerna. För att förbättra den ekonomiska stabiliteten måste utvecklingen av finanstekniker och tillsynen av bankerna vidareutvecklas. (International Monetary Fund, 2017)

Med islamisk bank och finans syftas på ett ekonomiskt system där alla former av ränta är förbjudet. Förbudet mot ränta kommer från Koranen och hela det ekonomiska systemet grundar sig på Sharialagen. Från 1970 - talet har det islamiska bankväsendet spridit sig kraftigt och finns nu överallt i världen vilket gör ämnet aktuellt. Islamiskt bankväsende finns huvudsakligen i de muslimska länderna, runt gulfbukten, i Nordafrika och i Asien, men med det ökande antalet invandrare och flyktingar har ett behov i västvärlden vuxit fram. Det finns renodlade islamiska banker samt varianter s.k. "*islamic windows*" framförallt i USA; England och Australien.

Förbudet av ränta utgör den centrala frågan inom den islamiska ekonomin och frågan är hur man ersätter räntesystemet. Ifall ränta är förbjudet uppstår frågan hur bankerna kan fungera. Den grundläggande idén är i första hand en vinst och förlustdelning (PLS). Banken debiterar ingen ränta vid utlåning, men får en del av vinsten. Kunden som deponerar pengar i banken får i stället för ränta en del av bankens vinst enligt ett förutbestämt förhållande. Det är alltså frågan om partnerskap mellan den islamiska banken och dess insättare på den ena sidan och mellan banken och dess investeringskunder, å andra sidan. Detta system står i kontrast med en konventionell bank, som huvudsakligen lånar medel med ränta, på ena sidan av balansräkningen och lånar ut medel med ränta på andra sidan. Det är skillnaden mellan räntan på inlånat och utlånat kapital som konventionella bankerna tjänar på. (Kettell, a, 2011, s. 20)

1.1 Syfte

Syftet med examensarbetet är att ge läsaren en uppfattning om de grundläggande principerna i islamisk bank och finansväsende. För att förstå tanken bakom islamisk ekonomi är det viktigt att känna till de väsentligaste delarna av islam eftersom ekonomin baseras på religiösa principer. Huvudvikten har lagts på de olika finansiella metoderna och hur dessa skiljer sig från konventionella bankers metoder. Jag har tittat på framtidsutsikterna för islamiskt bank- och finansväsende, vilka utvecklingsmöjligheter och behov som finns och vad som har gått snett och behöver rättas till. Jag har även velat belysa etableringen av islamisk finansiering i västerländska samhällen, vilka lösningar som gjorts för att lösa anpassningen av islamiska banker till de västerländska samhällena. Finns det en marknad för islamiska banker i västvärlden? Till slut har jag diskuterat med några muslimer i Finland för att få en uppfattning om deras åsikter i ämnet.

1.2 Avgränsning och metod

Eftersom ämnet är väldigt omfattande har jag valt att huvudsakligen behandla några av de viktigaste finansiella metoderna som finns. Jag har koncentrerat mig om de viktigaste finansieringsinstrumenten. Försäkringsverksamheten och aktiehandel/obligationer tas upp i korthet. För privatkundernas del, med hänsyn till dagliga bankärenden och brukskonton fungerar islamiskt bankväsende som vilken som helst konventionell bank förutom att man inte får ränta för sina bankinnehavanden.

Med muslim avses i detta arbete endast praktiserande muslimer och med konventionella banker syftas till banker som baserar sig på marknadsekonomin och ränta.

Slutarbetet har gjorts som en litteraturstudie. Det har skrivits mycket om ämnet och jag har försökt välja relevanta böcker för mina studier, böcker som skrivits på 2000-talet för aktuell information.

För att få en uppfattning om hur muslimer i Finland tänker om ekonomin och användandet av konventionella banktjänster har jag diskuterat med några muslimer om ämnet. Det är inte frågan om en empirisk undersökning utan diskussioner med ett fåtal individer.

1.3 Begreppsdefinition

Eftersom begreppen kommer från arabiskan är det väsentligt att ge läsaren en kortfattad förklaring över de centrala begreppen som använts. På nästa sida finns de begrepp som förekommer oftare. Begrepp som förekommer endast i enskilda fall är förklarade med fotnot.

BEGREPPSDEFINITION

<i>Fatwa</i>	ett juridiskt utlåtande, baserad på Sharia
<i>Fiqh</i>	tolkningen av Sharia, konkreta lagar och normer
<i>Gharar</i>	risk, spel och spekulation
<i>Hadith</i>	traditioner, vad profeten Muhammad sagt och gjort
<i>Halal</i>	tillåtet, godkänt enligt Koranen
<i>Haram</i>	"förbjudet", beskriver det som är otillåtet för en muslim.
<i>Ibadat</i>	del av Sharia som handlar om privatlivet med regler om bön, pilgrimsfärder och gudstjänster
<i>Ijara</i>	leasing
<i>Imam</i>	religiös ledare
<i>Koranen</i>	Muslimerna heliga bok
<i>Muamala</i>	del av Sharia som handlar om det ekonomiska, sociala och politiska livet
<i>Mudaraba</i>	ett kontrakt där den ena satsar kapital som den andra använder det enligt överenskommelse, i produktivt syfte
<i>Muharaba</i>	banken köper in en vara, och säljer den därefter till kunden för ett högre pris. Vanlig finansieringsform av konsumtionsvaror, t ex. bilar
<i>PLS</i>	profit and loss sharing, ett finansieringssystem som går ut på att parterna delar vinst och förlust enligt avtal
<i>Qadr</i>	ödet, Guds vilja
<i>Riba</i>	ränta, otillåtet
<i>Sharia</i>	islamisk rätt som grundas på Koranen och Sunna
<i>Sunna</i>	de kanoniska böckerna baserade på Muhammeds sedvänjor.
<i>Zakat</i>	" skatt" som används till välgörenhet, en religiös plikt.

2 Islam och dess syn på pengar

Islam är mer än bara en religion, det är en livsstil. Koranen och Sharialagen genomsyrar allt i en praktiserande muslims tillvaro. Det finns rättesnören för alla delar av livet, även det ekonomiska systemet och bankväsendet grundas på Koranen. För att förstå tanken bakom det islamiska bankväsendet är det därför viktigt att ha en uppfattning om de grundläggande principerna i islam. Det här kapitlet går igenom de viktigaste delarna av islam.

2.1 Grunderna i islam

Islam är en av världens största religioner med omkring 1,5 miljarder tillhångare runt om i världen. Ordet islam betyder underkastelse, det vill säga att den troende underkastar sig Allahs vilja i allt. Den stora skillnaden är att medan kristendomen tror på den heliga treenigheten tror muslimerna på att det bara finns en Gud. Islam anser att Jesus var en profet och 400 år senare kom Muhammed som var den sista profeten. Allah uppenbarade sig för Muhammed och dessa uppenbarelser finns nedtecknade i den heliga skriften Koranen. Det är Allah själv som talar till människan. Med sina påbud visar Han vägen för mänskligheten till paradiset och ett evigt liv. Hela det islamiska samhället, *ummah*¹, består av en stor homogen grupp av människor med ett gemensamt mål och ett gemensamt öde och gruppen styrs av en gemensam ideologi i alla frågor. (Hjärpe, 2011, s. 10). Allah har skapat allt men inte gett hela sitt väsen till känna för människan utan håller sig i det fördolda. Därför kan människan inte helt förstå hans storhet. Kort sagt kan islam sammanfattas med trosbekännelsen "Det finns bara en Gud, Allah och Muhammed är hans profet" (Samuelsson, 2000, ss. 15-16, Roald, 2005, s. 143)

De mest framträdande punkterna i Koranen är tron på att Allah är stor, allsmäktig, allvetande och evig. Muhammed är den sista profeten och Koranen är oförvanskad från Gud till Muhammed. Ödet, *Quadr*, är Guds vilja och endast Han känner till framtiden. En muslim tror på änglarna och på livet efter döden. En praktiserande muslim följer de fem pelarna som anges i Koranen. Dessa är trosbekännelsen, de fem dagliga bönestunder, fastan, allmosegivandet och vällfärden. (Roald, 2005, s. 147, Samuelsson, 2000, ss. 16-17, Kettell & Kettell, c), 2011, s. 22)

Islam är en livsstil där etik, rättsväsende och samhälle är ett med religion. Allt inom islam överensstämmer med naturlagarna eftersom det är Allah som skapat allt. Eftersom islam omfattar allt i livet finns det därför även en islamisk ekonomi. Den

---

¹ Med *ummah* avses hela det islamiska folket som strävar mot samma mål. Det är mer än bara en andlig församling och avser även samhörighet i politiska avseenden. (Hjärpe, 2011, ss. 10,50)

islamiska ekonomin är tätt sammankopplad med etik och de islamiska värderingarna. (Samuelsson, 2000, ss. 5-6)

De två största riktningarna inom islam är sunni ca 90 % och shia ca 10 %. Den stora skillnaden mellan dessa är frågan om vem som skulle vara nästa kalif efter Muhammeds död. Sunnimuslimerna anser att vem som helst rättfärdig muslim kan väljas som kalif medan shiamuslimerna anser att det skall vara en ättling till Muhammed. Dessa två riktningar har i sin tur en mängd olika rättsskolor. (Kettell, b, 2011, s. 8)

2.2 Sharia

Den islamiska lagen Sharia ger uttryck för Allahs vilja och grundas på Koranen och *Sunna*². Sharia är arabiska och betyder bokstavligt "vägen till ett vattendrag". Det är vägen som Allah visade människan genom Muhammed och som leder till paradiset. (Roald, 2005, s. 85)

Sharia existerar jämsides med den sekulära lagen och den berör alla delar i livet. Den ger detaljerade levnadsregler för hur livet bör levas. Sharia är uppdelad i två delar, den första delen *ibadat*, handlar om de religiösa plikterna dvs efterlevnaden av de fem grundpelarna. Den andra delen *muamala* handlar om det ekonomiska, sociala och politiska livet. (Hjärpe, 2011, ss. 9-10)

Sharia utvecklas konstant i takt med samhällets utveckling. Texten i Koranen är mycket poetisk och kräver tolkning, rättspraxis som kallas *fiqh*. De religiösa experterna har till uppgift att tolka påbuden i Koranen och *haditherna*³ till dagens samhälle, exempelvis när det talas om kameler som transportmedel motsvarar det dagens färdmedel. Nya lagar enligt tidens behov och omständigheter stiftas endast av dessa män som studerat de ledande principerna i lagen. Sharia varierar mellan de olika rättsskolorna. (Kettell, d, 2010, s. 19)

---

² De kanoniska skrifterna som berättar om vad Muhammed ansåg om olika saker, hur hen levde.

³ Berättelserna om vad Muhammed sa

Tillämpningen av sharia kan skilja sig mellan olika länder beroende på lokala förhållanden, rötter, kultur och intellekt. Det är därför som de lärdas tolkningar och åsikter kan variera eller förändras med tid och plats för genomförandet. Tolkningarna baseras på forskning som undersöker tillämpligheten av tidigare tolkningar i förhållande till aktuella behov av den specifika situationen som finns i en viss gemenskap eller stat. (Abdul-Rahman, 2014, s. 81)

Det finns två olika metoder för tolkning. Majoritetsmetoden, på arabiska *ijma*, innebär konsensus, att majoriteten av forskarna har kommit överens om avgörandet. Konsensus gäller för situationer där man inte har någon direkt lösning från Koranen eller *Sunna*. De lärda kommer överens om en tillfredsställande lösning och utfärdar en laglig sharialösning, en *fatwa*. En annan metod för tolkning är analysmetoden, på arabiska *qiyas*. Den går ut på att forskarna jämför liknande omständigheter i sharialagen och gör en analogisk tolkning av ärendet. Problem löses genom en jämförelse av den nuvarande situationen med en liknande situation som inträffat tidigare. (Abdul-Rahman, 2014, s. 83)

Den som leder böerna kallas för *imam*. *Imamen* kan också vara en lärare eller en religiös eller politisk ledare beroende på tolkningen av sharia. Sharia behandlar många ämnen som behandlas av sekulär lag, så som brott, politik och ekonomi, såväl som personliga frågor som sexualitet, hygien, kost, bön och fastande. Det finns många olika tolkningar av sharia, och olika perspektiv på varje tolkning, men alla är ense om att sharia är en återspeglings av Guds vilja. Därför är den rena *sharian* perfekt och oföränderlig. Utvecklingen av sharia är ett försök att återspegla Guds vilja mer perfekt. (Kettell, b, 2011, s. 12)

2.3 Den islamiska synen på ekonomi

Islam är en alltomfattande religion och även ekonomin berörs av den. Det mest kännetecknande i islamisk ekonomi är sambandet mellan etik och ekonomi. Med utgångspunkt i Koranen och *Sunna* skapas ett ekonomiskt system. Samhällets sociala välfärd och ekonomiska system grundas på Koranens ränteförbud och *zakat* (Hjärpe, 2011, s. 94).

Det finns fem regler inom islam som reglerar finansiella transaktioner. För det första anses alla former av ränta, *riba*, strida mot Allahs vilja. (Algaoud, 2007, ss. 38-40) Det råder olika tolkningar av vad *riba* är bland de rättslärda. De flesta är ense om att det är förbjudet att dra fördel av någons beroende ställning utan att själv löpa någon risk. (Samuelsson, 2000, s. 33) Den andra regeln säger att en transaktion skall vara *halal*, inte strida mot Koranen. Motsatsen till *halal* är *haram*, Exempel på *haram* är all handel med sprit, droger och kriminalitet. Den tredje regeln förbjuder alla former av spel och onödigt risktagande. Ekonomiska transaktioner skall vara förutsägbara. Punkt fyra handlar om *zakat*. En troende muslim skall betala *zakat*, en "inkomstskatt" på ca. 2,5%. Denna *zakat* används till välgörande ändamål. Även bankerna betalar *zakat*. Den femte och sista punkten handlar om Shariarådet. Alla transaktionerna skall överensstämma med Sharia och för att övervaka detta skall det finnas ett Shariaråd i varje bank. (Algaoud, 2007, ss. 38-40)

Marknaderna fungerar fritt enligt en konkurrenskraftig prismekanism och genom öppenhet. Privat ägande och fri konkurrens är accepterat och uppmuntras då detta garanterar rättvisa priser och vinst. Egendom skall förvaltas så att den ger avkastning eftersom det då kommer hela samhället till godo genom tillväxt och jämnare inkomstfördelning. Statlig inblandning är tillåten så länge den skyddar den ekonomiska friheten och förbättrar informationen på marknaden. (Ayub, 2008, s. 12)

Inom islam anses det att pengar endast kan generera vinst genom arbete. Den som är beredd att förlora pengar har också rätt till vinst. Vinsten är resultatet av investerat kapital, utfört arbete eller kunnande och ledande av ett projekt. När alla utgifter är betalda delas resterande belopp som vinst mellan deltagarna enligt avtal. En eventuell förlust bärs likaledes av alla deltagarna. (Ayub, 2008, s. 42) Detta uppmuntrar unga med begränsade ekonomiska möjligheter att förverkliga sina idéer. Den för islamiska banker karakteristiska profit loss sharing systemet grundar sig på denna princip. Skyldigheten att bära en eventuell förlust kan motivera investerare att vara mer försiktiga i sina investeringar. Detta bidrar till mer disciplin i det finansiella systemet och minskar risken för finansiella investeringar utan risktagande. (Ayub, 2008, s. 9)

Det finns bara en laglig form av lån, det så kallade "Godhetslånet" inom islam. Dessa lån ges villkorslöst till behövande och utan några förväntningar i gengäld. Ett "ömsesidigt lån" där folk lånar av varandra är tillåtet så länge som ingen utnyttjar den

andra, ingen ränta är inblandad och det råder ett rättvist förhållande mellan parterna. Lånet måste emellertid återbetalas om inte borgenären ger avkall på det eller gäldenären förklaras vara insolvent. (Ayub, 2008, s. 13)

2.4 Ränteförbudet

Koranens förbud mot *riba* är en gudomlig lag och brott mot detta förbud kan ha allvarliga konsekvenser. Förbudet gäller all befattning med *riba*, men vad som avses med *riba* är till viss del oklart. Det råder ingen enighet om detta bland de rättslärda. Det anses inte rätt att utnyttja en annan människas svagare ställning eller att få vinst utan risktagande. Idag tolkar de flesta rättslärda *riba* som ett generellt förbud mot ränta. Detta förbud är en av grundprinciperna för islamiska banker tillsammans med en strävan att fördela vinster och risker rättvist mellan långivare och låntagare. (Samuelsson, 2000, ss. 17,32-35)

Förbudet mot *riba* utläses i fyra olika avsnitt i Koranen (2:275–81, 3:129–30, 4:161, 30:39). Ett avsnitt ur Koranen följer:

“De som livnär sig på ocker skall uppstå [till Domen] lika ostadiga på benen som den som Djävulen med sin beröring slagit med vansinne. De säger nämligen: "Handel är inte annorlunda än ocker." Men Gud har förklarat handel lovlig och förbjudit ocker. Den som efter att ha fått kunskap om Guds allvarliga varning upphör att bedriva ocker får behålla vad hen dessförinnan vunnit, men Gud skall fälla den slutliga domen över honom. Och de som faller tillbaka i denna synd har Elden till arvedel och där skall de förbli till evig tid.” (Koranen, 02:275).

Det finns två varianter av *riba*

1. *Riba Al-Nasiah*, vilket är ränta på lån
2. *Riba Al-Fadl*, vilket betyder att man i utbyte mot en vara av högre kvalitet ger mer av samma vara men av sämre kvalitet.

Enligt Koranen är det förbjudet med *riba* och den som bryter mot förbudet är i krig mot Allah (Kettell, d, 2010, ss. 101-)

De rättslärda har gett fem skäl till varför *riba* är förbjudet. För det första anses det orättvist att dra nytta av en annans trångmål. För det andra kan det leda till korruption i samhället. Som tredje skäl anges att ränta är att utnyttja andras egendom och påverkar förnedrande på människor. Ytterligare leder ränta till negativ ekonomisk tillväxt. (Kettell & Kettell, c, 2011, s. 106)

3 Islamiskt bankväsende

Enligt Samuelsson är islamiska bankväsendets främsta uppgift att stimulera ekonomin i de muslimska länderna. Genom att de finansiella teknikerna följer Sharialagarna kan kapital investeras i moderna affärsprojekt istället för i guld och ädelstenar. Nu kan alla i samhället få nytta av rikedomarna. Den islamiska banken har gamla anor, redan Muhammed använde sig av samma principer som islamiska banker idag. (Samuelsson, 2000, ss. 42-46)

Islamiska bankväsendets mål och verksamhet baseras på Korans principer. Den tillhandahåller kommersiella tjänster som uppfyller islams religiösa krav. Den stora skillnaden till konventionella banker är ränteförbudet. Ränta är strängt förbjudet i alla transaktioner. (Kettell, d, 2010, s. 34)

Det islamiska bankväsendet bygger på socialt ansvar, miljötankande och etik. Bankens uppgift är att tjäna samhället och samhällsutvecklingen. Kredit är en mänsklig rättighet och det är bankirens uppgift att se till att kreditgivningen är förnuftig med hänsyn till familjens ekonomi. Tanken är att hjälpa familjerna att bli skuldfria fortast möjligt. Den islamiska banken lånar inte bara ut pengar utan är aktivt involverad i de ekonomiska aktiviteterna. Finansieringen kan vara tillgångsbaserad eller tjänstebaserad, förutsättning är att en vara eller en tjänst måste byta händer. (Abdul-Rahman, 2014, s. xxvii)

3.1 Utvecklingen

Från 1930-talet började islamiska ekonomer skapa Sharia kompatibla finansieringsformer. Ett försök att etablera en islamisk bank i Indien genomfördes men misslyckades. 1953 presenterades Mudaraba principen för finansiering och insamling av medel. 1960 grundades det islamiska banker i både Egypten och Malaysia. Den egyptiska presidenten Gamal Abdel-Nasser avbröt försöket 1964, efter bara ett år, arresterade och utvisade de muslimska bröderna. (Kettell, d, 2010, s. 3)

Under 1970-talet spreds tankarna till Persiska viken och allt fler islamiska banker började dyka upp. Murabaha mekanismen utvecklades. Då oljepriset steg kraftigt fanns det ett utrymme att återuppliva de islamiska principerna i finansvärlden eftersom många muslimska affärsmän inte ville använda sig av de konventionella bankerna. Det uppstod framgångsrika islamiska banker i bl.a. Kuwait, Dubai, Bahrain och Qatar. Snabbt etablerades banker även i andra länder som Egypten, Sudan, Bahrain, Turkiet. 1975 startades den islamiska utvecklingsbanken i Jedda och 1978 grundades Aziz University i Jedda. 1979 blev Pakistan det första land som i praktiken anpassade finanssystemet till Sharia. Denna process pågick till 1985. (Kettell, d, 2010, ss. 3-4)

Pakistan, Iran och Sudan tillkännagav sina avsikter att omvandla sina övergripande finansiella system så att de överensstämde med Sharias regler och principer under 1980-talet. Guvernörerna i centralbankerna och monetära myndigheterna i medlemsländerna av Organisationen för islamiskt samarbete (OIC), lade grunden till det Islamiska finansinstitutet för reglering och övervakning av islamiska banker. Pakistan tillät grundandet av *Mudaraba* företag och 1983 öppnar Malaysia sin första islamiska bank. 1985 erbjöd över 50 konventionella banker världen över islamiska tjänster. (Kettell, d, 2010, ss. 4-5)

Under 1990-talet grundades organisationen för redovisning och revision The Accounting and Auditing Organisation for Islamic Financial Institutions (AAOIFI) i Bahrain. Intresset för islamiskt bankväsende ökade i västvärlden och projektet The Harvard Islamic Finance Forum bildades. Islamiskt index i Dow Jones och Financial Times lanserades. (Kettell, d, 2010, s. 5)

På 2000-talet införs *sukuk* som alternativ till konventionella obligationer. Ett antal organisationer inom islamisk ekonomi stiftas bl.a. Islamic Financial Services Board, International Islamic Financial Market och Council for Islamic Banks and Services mm. Betydelsen av det islamiska bankväsendet blev alltmer erkänt. Fram till 2000-talet fanns det omkring 200 islamiska finansinstitut med över 8 miljarder US\$ i kapital, 100 miljarder US\$ i inlåning och över 160 miljarder US\$ i tillgångar.

Konventionella bankirer har traditionellt sett sektorn som en liten exotisk nisch med inriktning på hushållsinvesterare. Men under de senaste tio åren har alltfler västerländska investeringsbanker börjat samarbeta med muslimska bankirer för att skapa ett nytt sortiment av finansiella produkter avsedda för troende muslimer. Dessa nya produkter har välkomnats även av icke-muslimer. De nya islamiska bankprodukterna sträcker sig från sparande eller hypotekslån, till komplexa kapitalmarknadsprodukter som stora företag och myndigheter använder för att skaffa miljarder dollar. (Kettell, d, 2010, ss. 6-7)

3.2 Islamisk ekonomi och bankväsende

Det centrala budskapet för islamiskt bankväsende, nämligen ränteförbudet finns i Koranen 2:275 som tidigare citerats i kapitel 2.

Det finns två olika åsikter bland islamiska ekonomer när det gäller islamisk ekonomi. Den ena gruppen hävdar att ett islamiskt bankväsende endast kan bedrivas i ett samhälle där ränteförfarandet blivit helt avskaffat. Den andra gruppen i sin tur anser att det är fullt möjligt att ha ett räntefritt bankväsende även i icke-muslimska samhällsekonomier. Exempel för den första åsikten är Iran där man försöker förbjuda ränta i lag. De flesta turkiska bankmän lutar i sin tur mot den andra åsikten. (Samuelsson, 2000, s. 153)

Islamiska banker grundar sig på islamiska etiska principer och värderingar och följer Sharialagen. Förutom ränteförbudet förbjuder den handel med finansiell risk eftersom det ses som en form av spel, något som är förbjudet i islam. Det är också förbjudet för muslimer att investera i företag som anses vara *haram* (förbjudna eller syndiga), Exempel på *haram* är all befattning med alkohol, spel eller kriminell verksamhet. Enligt

Sharia anses pengar inte ha ett eget värde. Pengar får inte förränta sig utan de skall användas på ett produktivt sätt. Enligt Islam uppnås välstånd genom laglig handel och investeringar som innebär risker. (Kettell & Kettell, c, 2011, s. förord)

Koranen förbjuder skapandet av pengar, med pengar och utgår ifrån att vinst är *haram*, dvs den bannlyser i stort sett rikedom såvida det inte är resultat av eget hårt arbete. Användandet av pengar i materiella tillgångar och handel som ger vinst och ökar den materiella välfärden för alla är tillåtet, *halal* (Kettell, d, 2010)

Islamiska banktjänster bygger på olika riskinstrument i enlighet med sharia reglerna och avstår från att använda ränteinstrumentet. En bank som använder ränta kan aldrig vara islamisk. Användningen av de olika finansiella teknikerna inom islamiska banker kan ha en utjämnande effekt i samhället. Detta är en teori som inte fått fullt belägg hos alla forskare. (Samuelsson, 2000, s. 41)

Den ekonomiska verksamheten grundas i första hand på principen om profit-loss-sharing, även kallat PLS principen. Islamiska banker debiterar ingen ränta utan får del av investeringens avkastning. Insättarna tar del av bankens vinst enligt ett förutbestämt förhållande. Det är frågan om två separata partnerskap, ett mellan banken och insättaren och ett annat mellan banken och investeringskunden. (Kettell & Kettell, c, 2011, s. 32)

Islamisk ekonomi förutsätter att de finansiella transaktionerna representeras av verkliga tillgångar och att affärstransaktionerna sker enligt deras respektive regler och normer avseende rättvisa avtal, öppenhet och rättvisa. Att skapa finansiella tillgångar utan verklig ekonomisk verksamhet och att överföra risker på andra är orättvist och oetiskt. Alla finansiella tillgångar måste baseras på fasta tillgångar och affärsverksamheter. (Ayub, 2008, s. 14)

Enligt islam anses vinst vara resultatet av produktiviteten av kapital som entreprenören investerat eller belöning för utfört arbete. Vinsten som blir kvar efter att entreprenören betalat utgifterna delas mellan parterna. Investeraren bär ansvaret för förlusten, entreprenören bär sin del av risken med sin arbetsinsats. Vid förlust förlorar han arbetsinkomst. Alla deltagare i ett gemensamt projekt delar på vinst och förlust enligt avtal (Ayub, 2008, s. 42).

En grundläggande skyldighet i islamisk ekonomi är som tidigare nämnts att verksamheten följer *sharia* reglerna. Ett misslyckande med efterlevnaden av sharia medför en stor risk för

tilltron till dessa banker. För att inte riskera tilltron finns det ett shariatråd i varje bank. Islamiska bankers primära uppgift är att underlätta produktion och handel. Profit loss sharing systemet används som ett riskinstrument (Ayub, 2008)

En av de största islamiska bankerna al-Baraka (alBaraka, 2018) har på sina hemsidor förklarat Islamiska bankers etiska riktlinjer på följande sett;

När det gäller exempelvis aktiehandel eller värdepappersmarknaden ser man på vilken verksamhet företagen har för att fastställa ifall de överensstämmer med sharialagarna. När muslimer investerar sina pengar i något, är det deras religiösa plikt att se till att det de investerar i är *halal*, bra och hälsosamt. Det är av den anledningen som islamiska investerare noggrant överväger den verksamhet som de ska investera i, dess politik, de produkter som verksamheten producerar, de tjänster som den tillhandahåller och deras inverkan på samhället och miljön.

Banken följer ränteförbudet och använder sig av PLS systemet. Banken accepterar inlåning på investeringsbasis och ger i sin tur finansiering till företagen huvudsakligen på grundval av avbetalningsförsäljning, leasing eller eget kapital. På så sätt delar de och insättarna den finansiella risken med entreprenörerna och tillsammans delar de på vinsten. Avkastning på investerat kapital baseras på vinst som faktiskt genereras i stället för på förutbestämda räntor.

Den tredje riktlinjen handlar om moraliska och sociala värderingar. Koranen uppmanar alla sina anhängare att ta hand om och stödja de svaga och fattiga. Islamiska finansinstitut förväntas tillhandahålla speciella tjänster till dem som behöver det. Detta är inte begränsat till bara välgörande donationer utan har också blivit institutionaliserat i branschen i form av vinstfria lån eller godhetslån.

3.3 Huvudprinciperna

Det finns sex huvudprinciper som tillämpas på islamisk bank-och finansväsende.

Dessa är:

1. Ränteförbudet.
2. PLS- systemet, delning av vinst och förlust.

3. Att tjäna pengar ur pengar är oacceptabelt. Alla finansiella transaktioner måste vara kapitalbaserade
4. Spekulativt beteende är förbjudet
5. Endast sharia kompatibla avtal är godtagbara
6. Avtal skall hållas. (Kettell, d, 2010, s. 6)

3.3.1 Förbudet mot *riba*

Ränteförbudet är central och visar på stark koppling mellan etik och ekonomi. Förbudet mot *riba* är från Koranen och den är odiskutabel. Det är tolkningen av innebörden av ordet *riba* som diskuterats livligt bland de rättslärda. Idag tolkar de flesta rättslärda förbudet som ett generellt förbud mot ränta. (Samuelsson, 2000, s. 32) Det är endast tillåtet med återbetalning av det faktiska kapitalet, utan ränta. Enligt islam finns det bara ett sorts lån och det är *qard al Hassan*, godhetslån. Lånet ges till privatpersoner eller företag för särskilda behov. Långivaren debiterar ingen ränta eller tilläggsbelopp. Traditionella muslimska jurister har tolkat denna princip så strikt att förbudet gäller förutom ränta även alla direkta eller indirekta fördelar som långivaren kan få av lånet. (Kettell & Kettell, c, 2011, s. 33)

3.3.2 Profit loss sharing-principen

Översatt direkt är det frågan om fördelning av vinst och förlust. Principen är att långivaren och låntagaren delar eventuell vinst eller förlust som uppstår i det företag till vilket pengarna lånades ut. Islam uppmuntrar muslimer att investera sina pengar och att dela risken för affärsverksamheter, oavsett om det är frågan om industrier, serviceföretag eller enkla handelsavtal. I det konventionella affärsbankssystemet måste låntagaren betala tillbaka lånet med den överenskomna räntan, oavsett hur det

går med satsningen. I det islamiska systemet är den centrala principen att finansieraren endast är berättigad till avkastning om det finns en risk. Om det inte finns något samband mellan risk och avkastning, är det inte tillåtet. Principen, som PLS därvid framträder, är att försäkra sig om att investeringar görs till produktiva företag. Islam uppmuntrar principen om högre risker och högre avkastning. Högriskinvesteringar stimulerar ekonomin och uppmuntrar företagare att göra sitt yttersta. (Kettell & Kettell, c, 2011, s. 33)

3.3.3 Kapitalbaserade transaktioner

Att tjäna pengar på pengar är inte acceptabelt. Pengar anses vara ett sätt att definiera värdet på en sak och har alltså inget eget värde. Den mänskliga insatsen och de risker som är inblandade i ett produktivt företag är viktigare än de pengar som använts för finansieringen. Pengar anses bli kapital först när de investeras i affärer. Följaktligen betraktas pengar som ett lån och ett lån betraktas som en skuld av verksamheten och ger inte rätt till ränta. Muslimer uppmanas att spendera och / eller investera i produktiva investeringar istället för att låta pengarna ligga. Pengar representerar köpkraft, vilket anses vara den enda korrekta användningen av pengar. Denna köpkraft kan inte användas för att tjäna mer pengar utan att genomgå det mellanliggande steget där det används för inköp av varor och tjänster. (Kettell & Kettell, c, 2011, s. 34)

3.3.4 Spekulativt beteende

Gharar (osäkerhet, risk eller spekulation) är förbjudet. Transaktionerna bör vara fria från osäkerhet. Parterna ska ha ordentliga kunskaper om motvärderna, om de mottagna varorna och / eller de betalda priserna som transaktionen avser. Uppskov med betalningen är en acceptabel skuldform i islam, i motsats till förutbestämd skuld enligt konventionell ekonomi. Parterna kan inte heller avtala om en garanterad vinst. Bakgrunden till förbudet mot *gharar* är en önskan om att skydda de svaga för exploatering. Därför är riskabla optioner och terminer förbjudna, liksom

valutaterminstransaktioner, eftersom valutaterminerna bestäms av räntedifferenser. (Kettell & Kettell, c, 2011, s. 35)

3.3.5. Sharia kompatibilitet

Det är endast sharia kompatibla avtal som är godtagbara. I det islamiska samhället måste alla ekonomiska aktörer agera enligt islams moraliska värdesystem. Islamiska banker utgör inget undantag. Som sådan kan de inte finansiera projekt som strider mot islams moraliska värdesystem. Till exempel får islamiska banker inte finansiera ett destilleri, ett kasino, en nattklubb eller någon annan aktivitet som är förbjuden i islam eller som är känd för att vara skadlig för samhället. (Kettell & Kettell, c, 2011, s. 35)

3.3.6 Avtal skall hållas

Islam uppmuntrar till ärlig och legitim handel och näringsliv. Det är en plikt för muslimer att tjäna livet, stöda sina familjer och ge välgörenhet åt de mindre lottade. Precis som islam reglerar och påverkar alla andra sfärer av livet, så reglerar den också näringslivet. Muslimer ska vara rättvisa och ärliga mot andra. En särskild skyldighet föreligger för leverantörer eftersom det inte finns någon doktrin om skydd mot att köparen står risken för det köpta. Monopol och prisöverenskommelser är förbjudna. Grundprinciperna i lagen fastställs i de fyra huvudtransaktionerna; försäljning, hyra, gåva och lån. Dessa grundläggande principer tillämpas sedan på de olika specifika transaktionerna som pant, insättning, garanti och uppdrag. Avtalsförpliktelser och informationsbyte är en helig plikt enligt islam. Denna funktion är avsedd att minska risken för asymmetrisk information. Med asymmetrisk information avses att något är känt för bara den ena parten och detta kan leda till snedvridning och moraliska risker. Asymmetrisk information kan vara ett stort problem vid islamiska vinstdelningskontrakt. (Kettell & Kettell, c, 2011, s. 35)

3.4 Shariarådet

För att säkra sig om att bankens verksamhet följer reglerna i sharia finns det i varje bank en grupp lärda, det s.k. shariarådet. Beroende på bankens storlek varierar rådets storlek från en person till en hel avdelning. Shariarådet består av rättslärda experter vars främsta uppgift är att övervaka sharia kompatibiliteten. De rättslärda, shariaexperterna, kan ha olika positioner i banken, allt från rådgivande till beslutsfattande. Granskningen av transaktioner görs som stickprov eller om någon part begär en granskning. Eftersom experterna saknar finansiella kunskaper kan det uppstå vissa motstridigheter mellan dem och bankirerna. (Samuelsson, 2000, s. 65)

Shariarådet består av muslimska jurister som fungerar som oberoende shariarevisorer och rådgivare till banken. De kontrollerar alla nya kontrakt, reviderar befintliga kontrakt och godkänner ny produktutveckling. Shariarådet övervakar även insamlingen och fördelningen av *zakat*. (Algaoud, 2007, s. 41)

Det finns två typer av *shariaråd*. Den första typen är ett centralt shariaråd som ger vägledning till alla islamiska banker. Denna centrala enhet upprättas av centralbanken, tillsynsmyndigheten eller annan statlig myndighet. Det centrala shariarådet bidrar till harmonisering av shariaavgöranden inom landet och sänker kostnaderna för den enskilda banken. Systemet med centrala shariaråd kompenserar för den rådande bristen på kvalificerade rättslärda.

Den andra typen av shariaråd är det interna *shariarådet*. Detta råd utses ofta av aktieägarna i banken för att säkerställa transaktionernas överensstämmelse med sharialagarna. I många länder kräver landets lagstiftning inrättandet av ett internt shariaråd. (International Monetary Fund, 2017)

Shariarådet ger råd vid utvecklingen av nya finansiella tekniker, produkter och kontrakt. Varje del skall vara shariakompatibel och delarna utvärderas var för sig. Om alla delar är förenliga med islamiskt synsätt sanktioneras hela produkten. Metoden stöder produktinnovation i det islamiska segmentet på finansmarknaden, men det har en svaghet. Delar som separat är helt legitima kan interagera på ett sådant sätt att resultatet kommer i strid med grundläggande principer för islamisk lag. Kettell anger

tvivelaktiga statsskuldfrågor i form av *sukuk* som exempel på dilemmat. (Kettell & Kettell, c, 2011, ss. 140-142)

Uppgifter som hör till shariaråd är bland annat att noggrant dokumentera rådets avgöranden i överensstämmelse med sharialagen. För att ge insyn i rådets arbete skall överläggningarna och motiveringarna gällande en *fatwa* ingå i dokumentationen. Rådet skall bidra med hjälp vid utvecklingen av nya finansprodukter och -tjänster. För att utveckla den islamiska bankverksamheten skall rådet utarbeta manualer och transaktionsförfaranden som ökar islamiska bankers konkurrenskraft. Rådet skall granska och analysera eventuella kontrakt och / eller avtal för att säkerställa att dessa överensstämmer med sharialagen. Förutom att delta i bankirernas utbildning skall rådet även övervaka den dagliga verksamheten. Rådet skall årligen lämna en fullständig årsredovisning till bankens styrelse. (Abdul-Rahman, 2014, s. 93)

Det finns vissa problem knutna till *shariaråd*. I Storbritannien har finansstyrelsen tagit upp problematiken med shariaexperternas roll i verksamheten. Det måste vara tydligt om och i så fall hur shariarådet påverkar driften av ett företag, om rådet har en verkställande eller endast en rådgivande roll. Denna distinktion är av två skäl. För det första måste varje person som agerar som direktör för ett auktoriserat företag registreras enligt finansstyrelsens regler för godkända personer. För att bedöma en persons lämplighet påverkar faktorer som kompetens, förmåga och relevant erfarenhet. Eftersom shariaexperterna inte nödvändigtvis har finansiella kunskaper är det inte sagt att de uppfyller dessa krav. För det andra, och med tanke på att shariaexperterna är styrelseledamöter, är deras roll mer lik en verkställande direktör än en direkt ledares. Deras ställning innebär ett aktivt deltagande i företagets verksamhet och kan därmed innebära intressekonflikter. Det råder brist på *shariaexperter* och de är ofta involverade i styrelserna för många olika företag. (Kettell & Kettell, c, 2011, ss. 140-142)

Även vissa personliga faktorer kan påverka objektiviteten hos shariaexperterna. Att vara shariaexpert för med sig social status och ekonomiska fördelar. Det är möjligt att en shariaexpert vill säkra sin ställning och att detta påverkar hans agerande. Ett annat problem är att det finns många kunder och ledare som nöjer sig med att lagstadgade minimikrav respekteras. Den ideologiska drivkraften minskar i betydelse. Detta kan vara ett problem för

shariarådet i en verksamhet framför allt om andra shariaexperter godkänner liknande tekniker och produkter. (Kettell & Kettell, c, 2011, ss. 140-142)

3.5 Islamiska fönster

En islamisk bank baseras på islamiska principer och drivs enligt Sharialagen. För att underlätta för troende muslimer att få tillgång till islamiska finansiella produkter har det uppkommit så kallade islamiska fönster. Ett antal stora internationella affärsbanker har öppnat islamiska fönster. Det är en separat avdelning i en konventionell bank som arbetar enligt islamiska principer (Samuelsson, 2000, s. 139) Exempel på stora affärsbanker som öppnat islamiska fönster är Chase Manhattan Bank och Citibank International. London har ett stort antal banker med islamiska fönster. (Samuelsson, 2000, s. 52)

Shariarådet hjälper till att övervaka överensstämelsen med sharia, att utveckla produkter och att erbjuda islamiska finansiella tjänster till kunder som önskar det. Islamiska fönster är ett sätt att utveckla den islamiska bankverksamheten till en låg kostnad. Den bygger på den existerande infrastrukturen där alla processer, operationer, försäljning, kanaler, finansiering, filialer, överensstämmelse, revision och funktioner tillhandahålls av den konventionella banken. Islamiska fönster tillhandahåller endast shariakompatibla produkter som erbjuds till dem som önskar det. (Islamic Banking Operating Model, 2017)

4 Islamisk finansiering

Det här kapitlet tar upp några av de viktigast finansiella produkterna inom islamisk finansiering. De islamiska finansiella produkterna är utformade så att investerings- och handelsavtal ger vinst åt investerarna. Vinsten och riskerna delas enligt överenskommelse mellan parterna. (Kettell & Kettell, c, 2011, s. 32)

De tre viktigaste finansieringsmetoderna är:

- *Mudaraba* - eller tyst partnerskap, det enklaste sättet för en islamisk bank att ge ett lån.
- *Musharaka*- en investeringsform som kan liknas vid joint venture. Två eller fler partners, bank och kunder, investerar var sin del i ett företag och där vinsten delas efter tidigare överenskomna bestämmelser. Ett mer direkt stöd till företagen från bankens sida.
- *Murabaha*, – som ofta berör privatinköp. Lån för privatkonsumtion är tillåtet så länge det är shariakompatibelt, och ges helst till långsiktiga köp såsom fastigheter eller bilar.

Mudaraba och *musharaka* grundar sig på PLS-systemet och används för finansiering av olika projekt. Minskande *musharaka* används vid finansiering av större anläggningstillgångar och maskiner. *Murabaha*, *ijara* och *bay al-Salam* används av hushållen till konsumtionsvaror.

4.1 *Mudaraba*-finansiering

Inom det islamiska finanssystemet är det renaste alternativet för finansiering ett partnerskap baserat på delning av vinst och förlust, PLS- principen. Grundprincipen för PLS är att banken i stället för att låna ut pengar med en fast avkastning bildar ett partnerskap med låntagaren och därigenom delar ett företags vinster och förluster. *Mudaraba* är ett partnerskap i vinst mellan kapital och arbete. Det är en form av affärsavtal där den ena parten bidrar med kapital och den andra parten med arbete och tid till en affärstransaktion. Den proportionella vinstandelen från affärsavtalet bestäms genom överenskommelse. Eventuell förlust bärs endast av investeraren och entreprenören blir utan lön för din möda. Ett *Mudaraba*-kontrakt kan också ingås mellan den islamiska banken, som leverantör av kapital på egen räkning eller för investerarnas kontoinnehavares räkning och företagare. Vinsten delas rättvist och är

beroende av investeringens lönsamhet. Avkastningen kan inte bestämmas på förhand. (Kettell & Kettell, c, 2011, s. 63)

Mudaraba som företagsfinansiering innebär att banken tillför kapital till ett projekt som saknar tillräckligt med eget kapital. Banken kan antingen investera direkt eller agera som mellanhand mellan entreprenören och en kapitalinvesterare. Ifall banken agerar som mellanhand är det frågan om så kallad två-vägs *mudaraba*. Investeraren deponerar kapital i banken och entreprenören använder det i sitt projekt. Banken gör två separata PLS-kontrakt där den anger vilken andel av vinsten entreprenören och investeraren ska ha när projektet är genomfört. Investerarna kan vara en eller flera, och entreprenören kan vara en eller flera. Banken tar en mycket mer aktiv roll än sina konventionella motsvarigheter, och är engagerad direkt i projektet. (Kettell & Kettell, c, 2011, s. 64)

Det väsentliga är att vinstdelningen mellan parterna görs på bestämda andelar som avtalats i förväg. Investeraren får inga garantier på återbäring. Vid förlust kan han endast förlora sin investering medan entreprenören förlorar tid och sin arbetsinsats. I praktiken fungerar det så att när en person deponerar pengar i banken får han inga garantier om återbäring. Istället garanteras han en viss andel av bankens vinst. Om banken går med förlust skall han stå för sin andel av förlusten. Banken lånar i sin tur pengar till ett företag och får en viss andel t.ex. 1/5 del av vinsten under 10 år. Denna summa som banken får skall täcka återbetalningen och ge vinst åt banken. Vinsten som banken får delas mellan banken och alla de som deponerat pengar i banken. Kravet på risk blir uppfyllt för alla parter. (Samuelsson, 2000, s. 56)

Mudaraba avtal kan antingen vara begränsade eller obegränsade. I de begränsade avtalen ingår restriktioner om t.ex. projektets art. När det gäller obegränsade avtal får entreprenören satsa pengarna i vilket projekt hen väljer. Det krävs alltid investerarens tillstånd när det gäller rutiner utöver det normala eller när nya samarbetspartners involveras. (Kettell & Kettell, c, 2011, s. 64)

Mudaraba finansiering har en begränsad återbetalningsskyldighet. Detta betyder att investeraren har första prioritetsanspråk på projektets tillgångar tills skulden är återbetald. Om projektet går med förlust blir inte entreprenören skyldig att betala från egna tillgångar.

Investeraren mister sin investering och entreprenören får ingen betalning för sitt arbete. (Kettell & Kettell, c, 2011, s. 67)

4.2 *Musharaka*-avtal

Musharaka kan jämföras med joint-venture principen där båda parter bidrar med finansiering och deltar i ledningen av projektet. Liksom *mudaraba* baseras *musharaka* på PLS principen. Den stora skillnaden mellan dem är att i *musharaka* deltar banken i ledningen av företaget/projektet. (Samuelsson, 2000, s. 57). *Musharaka* är ett avtal om partnerskap där investerarna bidrar med kapital och delar på vinsten eller förlusten. Vinsten fördelas enligt på förhand avtalade andelar, medan eventuella förluster bärs strikt i proportion till respektive kapitaltillskott. Alla investerare har rätt att delta i företagsledningen men behöver inte nödvändigtvis göra det. (Hassan & Lewis, 2007, s. 51)

I *musharaka* är det frågan om mer än att enbart låna kapital, det innebär aktivt deltagande i verksamheten. Förutsättningen är att investerarna delar på den vinst eller förlust som uppstår i verksamheten. Parterna kan fritt bestämma hur mycket vinst som fördelas till var och en av dem, beroende på hur mycket de investerat och hur aktivt de deltar i verksamheten. Den part som inte deltar i företagsledningen kan inte göra anspråk på mer än förhållandet mellan hans kapitalinvesteringar. Förlusten delas i proportion till det investerade kapitalet. (Kettell & Kettell, c, 2011, s. 78)

Fördelningen av vinst i ett *musharaka*-avtal måste följa två regler: Den andel av vinsten som ska fördelas mellan parterna måste avtalas vid tidpunkten för kontraktets genomförande. Om ingen sådan andel har fastställts är kontraktet inte giltigt enligt sharia. Förhållandet mellan vinsten för varje partner måste bestämmas i proportion till det faktiska resultatet som uppkommit till verksamheten, och inte i proportion till det kapital som de investerat. Det är inte tillåtet att fastställa ett engångsbelopp för någon av parterna, eller någon vinstmängd som är knuten till deras investering. (Kettell, a, 2011)

I den konventionella banken bestämmer räntan den fasta avkastningen på ett lån som finansieraren gett oberoende av om gäldenären får vinst eller förlust, medan *musharaka* inte förutsätter en fast avkastning. I stället är avkastningen i *musharaka* baserad på den faktiska vinsten som samriskföretaget tjänar. Förekomsten av riskfaktorn gör *musharaka* till ett acceptabelt islamiskt finansieringsinstrument. Finansieraren av ett räntebärande lån har många tekniker öppna för att förhindra att han får förlust vid projektets misslyckande, medan finansieraren i *musharaka*, kan drabbas av förlust om det gemensamma företaget inte går med vinst. (Kettell, a, 2011)

Exemplet nedan visar hur vinstfördelningen kan se ut i ett *musharaka*-avtal.

Försäljning av designkläder

Kapitalbehov	1 000,00
Varaktighet	1 månad
Bankens kapitalinvestering	140,00 = 14%
Entreprenörens kapitalinvestering	860,00 = 86%
Bankens bidrag i ledningen	5 %
Entreprenörens bidrag i ledningen	25 %
Bankens andel av vinsten	14,80 %
Entreprenörens andel av vinsten	85,20 %

Det finns två former av *musharaka*-avtal, konstant och minskande. I det konstanta avtalet förblir partnernas andelar oförändrade under hela den period som avtalet gäller. I den minskande *musharakan* minskar bankens andel och den andra partens ökar tills den blir ensam ägare av företaget. (Kettell & Kettell, c, 2011, s. 77).

Minskande *musharaka* används ofta vid t.ex. husköp. Banken och kunden skriver på ett kontrakt som anger varderas andel av huset. Kontraktet anger även den årliga summan av återbetalning till banken. På så sätt reduceras bankens andel och kunden blir så småningom ensamägare. Ex. banken betalar 80 % av husets pris, således äger banken 80 % av huset. Kunden betalar hyra till banken för bankens del av huset. Samtidigt delas bankens 80 % i åtta lika stora andelar representerande 10 % av husets värde. Kunden kan så småningom köpa dessa andelar av banken och på så sätt få hela huset i sin ägo. (Kettell & Kettell, c, 2011, s. 81)

Andra områden där *musharaka* med fördel kan användas är servicesektorn och mindre företagsverksamhet. Som exempel kan nämnas en person som vill starta en taxiverksamhet. Om banken investerar 80 % i taxin får den 80 % av vinsten. Var tredje månad betalar kunden 10 % av bankens andel till banken och ökar således sin andel för att slutligen äga 100 %. Banken har fått tillbaka sin investering tillsammans med sin andel av vinsten. Samma princip gäller vid finansiering av mindre företagsverksamhet och fastighetsbyggen. (Kettell & Kettell, c, 2011, ss. 81-82)

Musharaka kan även användas inom handel. I Sudan används *musharaka* för att finansiera försäljning och inköp av varor på den lokala marknaden. Banken ingår ett partnerskapsavtal med kunden för försäljning och inköp av specificerade lokala varor. Kostnaden för varorna delas mellan parterna. Parterna ansvarar för inköp och försäljning av varorna och vinsten fördelas enligt följande: En överenskommen andel av nettovinsten ges till kunden medan återstoden fördelas mellan parterna i samma proportion som deras kapitaltillskott. I händelse av förlust bär parterna förlusten i exakt proportion till deras kapitaltillskott. Liknande avtal kan göras för import av gods.

Det förekommer också avtal där banken utställer remburs enligt *musharaka*. (Kettell & Kettell, c, 2011, s. 83)

Trots att *musharaka* är den renaste formen för islamisk finansiering anses den av många som föråldrad och mindre populär på grund av delningen av riskerna. Vissa försök har gjorts med att garantera en viss vinst men enligt Kettell strider detta mot islamiska ekonomins grundprinciper och sharialagarna. Enligt Kettell kan vinstgarantin ge bankerna en kortsiktig tillväxt men för att garantera den långsiktiga tillväxten och räntefria finansieringar är det enligt Kettell viktigt att bevara *musharaka* avtalen som de är. (Kettell & Kettell, c, 2011, s. 88)

4.3 *Murabaha* - avtal

Ordet *murabaha* betyder lönsam försäljning och är vanlig inom islamiskt bankväsende. *Murabaha* går i korthet ut på att banken köper en vara för kundens räkning och säljer den vidare till kunden på avbetalning till ett högre pris. *Murabaha* förekommer ofta i t.ex. fastighetshandel. Egentligen är det frågan om två separata köpeavtal. Förbudet mot riba undgås genom tanken att banken utför en tjänst åt kunden, eftersom det är acceptabelt att ta ut ett högre pris då. (Samuelsson, 2000, s. 58)

Det finns två typer av *murabaha* avtal. Den Islamiska banken kan köpa varorna och göra dem tillgängliga för försäljning utan föregående löften från en kund att köpa dem. Den andra typen baseras på ett löfte av kunden att köpa varorna. Den islamiska banken köper de varor som beställts av en kund från en tredje part och säljer varorna till kunden. Kunden betalar därefter tillbaka skulden till banken under en i förväg uppgjord period, men har tillgång till varan under tiden. Varan ägs av banken till dess summan har återbetalats. Skillnaden mellan priset som banken köper och säljer varan för är den avgift som tas ut för tjänsten. Den skall täcka de administrativa kostnaderna samt ge en vinst. För att *murabaha* skall vara sharia kompatibelt är det viktigt att det skrivs två separata kontrakt, ett med försäljaren av varan och ett med kunden. (Kettell & Kettell, c, 2011, ss. 43-45)

Ett *murabaha* avtal skall uppfylla vissa krav för att vara sharia kompatibelt. Försäljningsobjektet måste existera vid försäljningstidpunkten. En vara som ännu inte finns kan inte säljas. Säljaren måste vara ägare till försäljningsobjektet, det som inte ägs av säljaren kan inte säljas. Om han säljer något innan han förvärvar sitt ägande är försäljningen ogiltig. Dessutom måste säljaren ha försäljningsobjektet antingen fysiskt eller konstruktivt. Med konstruktionsinnehav avses en situation där varan har kommit i säljarens kontroll och alla rättigheter och skulder hos varan vidarebefordras till honom, inklusive risken för varan. (Kettell & Kettell, c, 2011, s. 67)

För att möta islamiska standarder för en laglig försäljning, är *murabaha* färdigställd i två steg. I första etappen köper banken en vara som kunden önskar. I andra etappen godkänner kunden ett betalningsschema för köp av godset. Eftersom *murabaha* innebär två transaktioner används två försäljningskontrakt. (Kettell & Kettell, c, 2011, s. 49)

Konsumenterna använder *murabaha* vid köp av hushållsapparater, bilar eller fastigheter. Företagen använder denna typ av finansiering vid köp av maskiner, utrustning eller råvaror. *Murabaha* används även för kortsiktig handel, till exempel utgivning av kreditbrev för importörer.

Ett murabaha kreditbrev utfärdas till en förmånstagare, exportör, på importörens vägnar. Den bank som utfärdar kreditbrevet samtycker till att betala ett belopp i enlighet med de villkor som beskrivs i kreditbrevet. Eftersom bankens kreditvärdighet ersätter den sökandes kreditvärdighet, är mottagaren garanterad betalning. Detta gynnar exportören eftersom banken åtar sig betalningsrisken. (Kettell & Kettell, c, 2011, ss. 50-52)

4.4 Andra former för finansiering

Det finns även andra finansieringsmodeller inom islamiskt bankväsende. Två av de mer använda är *Ijara*, en form av leasing, och *Bay al-Salam*, förhandsbetalning. Dessa två modeller behandlas kortfattat i det följande. Det islamiska alternativet för obligationer är *Sukuk* och försäkringsverksamheten heter *Takaful*. De är så pass viktiga inslag i islamisk ekonomi att även de tas kortfattat upp som avslutning till kapitlet.

4.4.1 *Ijara*

Motsvarigheten till leasing heter *ijara* och är en vanlig finansieringsmetod. Kontraktet innebär att banken fortsätter att äga varan, men att kunden använder varan och betalar regelbundna hyror för den, enligt en förbestämd överenskommelse. När kontraktperioden avslutas kan banken sälja varan, antingen till kunden eller till tredje part. (Kettell, a, 2011)

För att *ijara* skall anses Shariakompatibel måste vissa villkor uppfyllas. Det första är att leasingavgiften skall beräknas från den lönsamhet eller nytta som den ger leasingtagaren. Detta är en viktig principiell skillnad till konventionella leasingavtal där avgiften baseras på kapitalbeloppet. Leasingkontraktet skall även innehålla

bestämmelser om hur den leasade varan skall användas. Det kan vara frågan om vem som får använda varan och hur den skall användas.

Exempelvis kan det stå i kontraktet att det endast är leasing-tagaren som får köra bilen och att den endast får användas för persontransporter. Banken äger varan under kontraktstiden och ansvarar för varans skick. Det är först när kontraktperioden är slut som varan kan säljas och försäljningspris kan avtalas. Kravet på riskmomentet uppfylls eftersom det inte finns några garantier för varans livslängd eller värde efter leasing perioden. (Samuelsson, 2000, ss. 60-61)

4.4.2 *Bay al-Salam*

Den andra finansieringsformen som bör nämnas är *Bay al-Salam*. Metoden går ut på att finansiera framtida produktion av en vara. Kunden och banken kommer överens om att banken köper varan innan den producerats till ett överenskommet pris. Kunden får pengarna i förskott och förbinder sig att använda pengarna till produktionen. Metoden används bland annat inom jordbruket där jordbrukaren säljer sina varor innan de är leveransklara. Finansiärens vinst är beroende av skörden och det kräver att hen har kännedom om marknaderna för produkterna. (Samuelsson, 2000, s. 61)

För *Bay al-Salam* gäller att priset ska betalas i sin helhet när kontraktet görs. Det exakta leveransdatumet och sorten skall anges i kontraktet. Varornas kvalitet och kvantitet måste kunna specificeras. (Kettell & Kettell, c, 2011, s. 118)

4.5 *Sukuk*

Sukuk är islamiska shariakompatibla säkerheter/obligationer. Dessa obligationer är tillåtna så länge de inte innefattar ränta. *Sukuk* uppstod som ett medel för investerare som önskade *sharia* kompatibla investeringsformer. En konventionell obligation är ett löfte om att

återbetala en skuld med specificerad ränta. Sukuk måste struktureras så att det finns en underliggande tillgång, det huvudsakliga beloppet är inte garanterat och avkastningen till investerare är kopplad till resultatet av de underliggande tillgångarna.

Enligt definition är *sukuk* aktier i äganderätten till materiella tillgångar med hänvisning till ett visst projekt eller en investeringsverksamhet. Konventionella obligationer kräver att investeraren betalar obligationsinnehavaren det belopp som skulden är på, tillsammans med ränta på ett angivet datum. I *sukuk* delar obligationsinnehavare ägandet av tillgången eller det projekt som obligationerna representerar. På grund av detta är innehavaren av en *sukuk* berättigad till intäkter från *sukuk* tillgångarna. Försäljningen av *sukuk* är det samma som försäljningen av en andel i äganderätten till tillgången.

Skillnaden mellan konventionella obligationer och *sukuk* är att istället för räntan baseras handeln i *sukuk* på tillämpningen av olika islamiska kommersiella kontrakt. *Sukuk* kan antingen ha formen av bland annat *Murabaha*, *Musharaka* och *Ijara*. *Sukuk* behöver ha underliggande materiella tillgångstransaktioner, antingen i ägarskap eller i ett leasingavtal. Enligt *sharia* är ett finansiellt instrument endast berättigat när frågan är om egendom.

Den populäraste obligationen är *ijara sukuk*, som är direkt baserad på den leasade varan. Obligationen representerar äganderätten till varan. I *mudaraba sukuk* ger obligationen äganderätten till projektets tillgångar, vilket betyder även delning av vinst eller förlust. *Musharaka sukuk* är i stort sett det samma som *mudaraba sukuk* med den skillnaden att äganderätten delas med de andra parterna. *Murabaha* kontraktet bygger på ett avtal om försäljning av en vara varför *murabaha sukuk* representerar en penningförpliktelse och kan inte säljas vidare. (Abbas Mirakhor, 2007, ss. 53-57)

4.6 Takaful

Muslimerna tror på ödet och därav sker alla olyckor av Allahs vilja. Samtidigt skall människorna vidta åtgärder för att undvika eller minska risken för dessa olyckor, som

angivits av *Hadith*. Försäkring är ett sätt att minska risken för förlust på grund av olyckor. En muslim kan delta i ett Takaful-system. Det är ett system som bygger på solidaritet, delat ansvar och brödraskap mellan medlemmarna. Deltagarna i detta system är alla överens om att ömsesidigt hjälpa varandra genom ekonomiska bidrag.

Det islamiska försäkringssystemet *takaful* bygger på principerna om ömsesidigt samarbete och donation. *Takaful* går ut på att en grupp deltagare skapar en försäkringsfond genom att betala in bidrag. Bidragets storlek avgörs av den individuella risken och sannolikheten för att göra anspråk på ersättning. Fondens medel investeras i icke räntebärande *halal* aktiviteter, för att öka fondvärdet. Om en fond är överfinansierad delas överloppsbeloppet som delningsrabatt till deltagarna för att dras av i följande års *takaful* bidrag.

I motsättning till konventionella försäkringar innehåller *takaful* inte otillåtna element som osäkerhet, spelande eller investeringar med ränta. Huvudsyftet med *takaful* är att hjälpa deltagarna mot oförutsedda framtida risker genom ömsesidigt samarbete.

Takaful är sharia-kompatibelt eftersom ett bidrag till en *takaful*-fond anses som en överenskommelse med andra deltagare i fonden att ömsesidigt hjälpa varandra genom att ge ekonomiskt stöd om någon medlem av fonden skulle drabbas av en skada eller en katastrof. Vidare investerar en *takaful*-fond bidraget på ett sharia-kompatibelt sätt och undviker räntebaserade instrument. Eventuellt överskott omfördelas till deltagarna.

Det finns två separata fonder i *takaful*, en försäkringstagares fond och en aktieägares fond. Takaful-fonden verkar enligt rena kooperativa principer på ett sätt som liknar konventionella ömsesidiga försäkringsenheter. Underskott och överskott tillfaller försäkringstagarnas fond och hålls åtskilt från aktieägarnas fond. Huvudinkomsten i aktieägarnas fond består av förvaltningskostnader och av en andel av avkastningen från försäkringstagarnas fond. (Kettell, d, 2010, ss. 48-58)

Takaful kan användas för att försäkra motorfordon, byggnader och företag. Försäkringsskydd för personer ger familje-*takaful*. Medlemmarna kan få ekonomisk hjälp om de drabbas av dödsfall eller skada. Samtidigt kan de spara pengar på långsikt eftersom en del av deras bidrag kommer att deponeras på ett sparkonto. (Kettell, d, 2010, s. 60)

5 Skillnader mellan islamiska och konventionella banker.

Både i det islamiska bankväsendet och i den konventionella banken kan privatpersoner öppna ett konto och ha ett kontokort kopplat till det. Räkningar betalas och elektroniska betalningar mellan olika konton fungerar lika. Nät bank och mobila applikationer finns att tillgå. Finansiering för olika affärsprojekt är möjliga. Vad är det då som skiljer dessa banker från varandra?

En stor del av det moderna islamiska finansväsendet har utvecklats från konventionell finansiering. Det var troende bankirer och affärsmän som ville få tillgång till finansiella instrument som stämde överens med deras religiösa regler. Finansmetoder från det konventionella bankväsendet omvandlades till shariakompatibla metoder genom att undvika fasta räntor. En stor del av det moderna islamiska finansväsendets metoder baserades på idéerna om riskdelning, PLS- systemet. (Iqbal & Mirakhor, 2013, s. 65)

5.1 Synen på ägande och social rättvisa

Den största skillnaden mellan islamiskt och konventionellt bankväsende är synen på ägande. Enligt muslimerna är det Allah som äger alla tillgångar och människans syfte är endast att förvalta dessa tillgångar. Vinsten är inget mål i sig utan ett medel för att uppnå högre mål och ett effektivt sätt att förvalta de resurser Allah gett till människan. Konventionella banker bygger på vinstmaximering som kommer från det marknadsekonomiska systemet där det är människan som äger tillgångarna och därmed fritt kan förvalta över dem efter eget behag. (Samuelsson, 2000, ss. 90-93)

Drivkraften i en konventionell bank är pengarna och syftet är att tjäna mer pengar. Islamiska banker ser att det är viktigare att leva livet enligt de religiösa reglerna och att pengarna skall

användas så att allas grundläggande behov kan tillgodoses. (Abdul-Rahman, 2014, ss. 258-259)

I motsats till många konventionella banker har islamiska banker en etisk syn på investeringar. Oetiska investeringar i spel, alkohol eller pornografi undviks i linje med Koranen. Som ett led i deras sociala ansvar betalar islamiska banker *zakat* eller donationer till välgörande ändamål. Dessa donationer tas upp i bankernas bokslut. Bankerna vill visa att de följer Koranens regler och på så sätt locka till sig kunder. Muslimer kan tjäna pengar på att investera eller låna enligt Koranens principer.

Det krävs en starkare social ställning av islamiska banker i samhället än av konventionella banker. Sharia-principerna kräver social rättvisa och banken måste integrera moraliska värden med ekonomiska åtgärder. Plikten att skapa harmoni i samhället är baserat på det islamiska begreppet att dela och vårda för att uppnå ekonomisk, finansiell och politisk stabilitet. (Kym Brown, 2007, ss. 97-99)

5.2 In- och utlåning

Sociala mål och socialt engagemang är av stor betydelse för islamiska banker. Man försöker utjämna inkomstskillnader och öka välfärden i samhället, bl.a. genom att skapa investeringsfonder till fördel för mindre bemedlade och med att ge finansiering i form av Mudaraba och Musharaka för fattiga. Konventionella banker är mer intresserade av att de rika ökar sin välfärd vilket leder till att inkomstgapet växer. Medan islamiska banker undviker ränta baserar den konventionella banken sin verksamhet på ränteintäkter. I konventionella banker garanteras spararna det insatta beloppet med ränta medan det i islamiska banker är spararna som står för risken. Banktransaktionerna baseras på PLS principen medan de i konventionella banker är räntebaserade och ibland skapar ”bubblor” på marknaden. Affärernas huvudsyfte i konventionella banker är vinst medan affärspolitiken inom islamiska banker går ut på att minska sociala klyftor. (Kym Brown, 2007, ss. 98-99)

De konventionella bankernas vinster baseras på ränteskillnaden mellan in- och utlåning. Avgifter tas för olika tjänster. Islamiska banker erbjuder sina kunder i stort sett samma kontoutbud som konventionella banker så som bruks-, spar- och checkkonto. Istället för ränta har man ett system med kortfristiga lån. Kunden får ingen ränta för sin insättning men vid akut behov kan han få ett räntefritt lån från banken. På sparkonton garanteras kunden sparbeloppets nominella värde. Om banken går med vinst kan kunden få en mindre del av vinsten, men det är inte garanterat. Samuelsson hade undersökt avkastningen mellan sparkonton i islamiska banker och i konventionella banker under februari 1999. Han kom fram till att avkastningen från de islamiska bankerna var betydligt större än inlåningsräntan i konventionella banker. Det för banker viktiga kontot är investeringskonton. Medel från dessa konton används till investeringsprojekt, banken garanterar ingen återbäring men avkastningen kan var avsevärt större. Kruxet är att kunden delar risken för investeringen med banken. De flesta investeringskonton är tidsbegränsade. (Samuelsson, 2000, ss. 52-56)

Konventionell bankverksamhet bygger på finansiering av lönsamma projekt med ränteutlåning. Islamiska banker undviker ränta och investerar istället enligt vinst eller förlust principen. Typiska transaktioner omfattar leasing-, inköps- och återförsäljningstransaktioner (murabaha eller ijara) eller vinst- och förlustdelning (mudaraba), förtroendefinansiering eller aktiebolag och musharaka, joint venture-investeringar. Konventionella banker kräver vanligtvis att en person med en affärsidé också har viss säkerhet eller kapital innan finansiering kan beviljas. Oavsett om projektet är lönsamt eller inte, kommer ränta alltid att tas ut. Syftet med en konventionell bank är att finansiera de mest effektiva och produktiva projekten. Islamisk bankfinansiering är strukturerad så att bankens framgång kan knytas direkt till en kunds framgång. De delar på vinsten och eventuella förluster vilket leder till att banken får en mer aktiv roll. (Kym Brown, 2007, s. 97)

Islamiska banker fungerar inte enbart som långgivare. De måste vara direkt involverade i handels- och investeringsverksamheten och ha direkt äganderätt till fasta tillgångar. Detta begränsar spekulation. Även om islamiska banker kan ha fordringar i sina balansräkningar kan de inte värdera och avskrika dessa, eftersom majoriteten av shariaforskare förbjuder handel med skulder utom till ett nominellt värde. Även i det malaysiska fallet, där handel med skuldebrev är tillåtet är rätten begränsad till en enstaka transaktion. Sharia hindrar också islamiska banker att göra transaktioner som har skuldbaserade kreditrisker. (Venardos, 2010, ss. 2-3)

Liksom med konventionella banker kan islamiska banker driva en bankbok och handelsbok. Det innebär att de också kan hantera kontrakt utanför balansräkningen så som kreditbrev, valuta och finansiell rådgivning. Islamiska konton betalar ingen ränta för insättningar och konton används endast för likviditetsändamål. Sparkonton kan ge en viss avkastning men det som lockar investerare är investeringskonton. Dessa ger en högre avkastning för insättaren, men denne riskerar också att förlora pengar om banken går med förlust. Pengar måste också deponeras under en viss tidsperiod. Ju längre tid desto större avkastning. För stora investerare eller institutioner kan ytterligare investeringskonto förekomma. Dessa är vanliga för specifika stora projekt. (Kym Brown, 2007, s. 97)

5.3 Riskerna

Islamiska bankers risker skiljer sig från den räntebaserade konventionella bankens, eftersom de huvudsakligen bedriver vinstfördelning. En affärsman måste vara medveten om att för att få en andel i en investering måste han dela risken för förlust. Vinst kan endast betraktas som laglig vinst om man också bär risken för förlust. Lönsamheten hos en islamisk bank påverkas direkt av misslyckandet eller framgången hos sina kunders företag, eftersom banken är i partnerskap med dem. Detta jämförs med en vanlig bank där prestandan hos kundernas verksamhet är av sekundär betydelse. Konventionell utlåning baseras på ränteintäkter; Därför är bankens risk direkt kopplad till räntan som betalas av låntagaren på förhandsbestämda framtida datum. Utförandet av sina kunders investeringar är därför inte relaterat till bankens resultat eller lönsamhet. Istället kan de konventionella bankerna föra sina kunder i större ekonomiska svårigheter när de tar ut straffavgifter för sen räntebetalning. (Latiff, 2010, ss. 62-63)

5.4 Strukturella skillnader

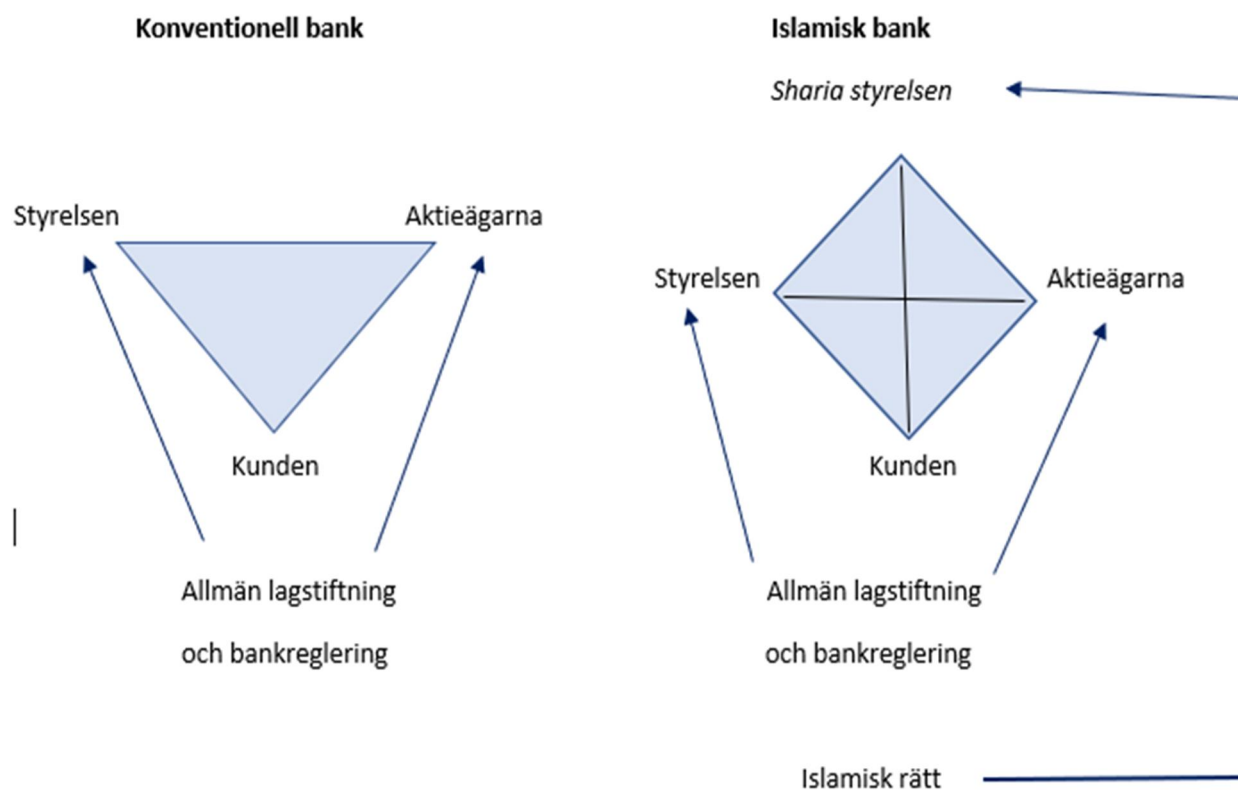
De konventionella bankerna är ofta stora, globala och opersonliga. Islamiska banker är mindre med aktieägare som spelar en aktiv roll i bankens ledning och rutiner. Bankerna är ofta lokala med klara intressen för samhällsinvesteringar och därmed också mer personliga. Medan vinstsyftet i de konventionella bankerna är privat vinstmaximering är det i islamiska banker frågan om att öka välfärden i samhället genom produktiva investeringar.

De koordinerande mekanismerna för konventionella banker planeras centralt och samarbete sker med konkurrenter. Islamiska banker i sin tur arbetar genom sociala nätverk för att främja det gemensamma bästa för alla. Abdul-Rahman definierar den konventionella banken som elitistisk där pengarna styr medan den islamiska banken är populistisk och styrd av människor. (Abdul-Rahman, 2014, ss. 258-259)

Processerna i en islamisk bank kräver mer övervakning för att säkra att produkterna och tjänsterna uppfyller reglerna i Sharia. Både Sharialagen och den sekulära lagen skall följas. Den islamiska processen behöver mer information än den konventionella. Kundrelationen i en konventionell bank är den av låntagare-långivare medan man i det islamiska bankväsendet har mer ett partnerskap.

Figuren på nästa sida visar hur bankerna styrs. Den konventionella banken styrs av en ledning som sköter verksamheten och är ansvarig inför aktieägarna. Landets lagstiftning och bankreglering ger normerna för verksamheten. I den islamiska banken har man Shariarådet som står över både styrelsen och aktieägarna och förutom landets lagstiftning har man även den islamiska lagen/Sharia att rätta sig efter.

Styrningen av konventionell bank jämfört med islamisk bank

Figur 2 Bankernas styrning

6 Framtida utmaningar

Det islamiska finansväsendet har haft en enorm tillväxt med en genomsnittlig årlig tillväxttakt på cirka 15 % de senaste åren. Den snabba tillväxten har drivits av en ökad efterfrågan på sharia-kompatibla produkter inte bara av finansiärer från Mellanöstern och andra muslimska länder utan också av investerare runt om i världen. Detta gör expansionen av islamisk finansiering till ett globalt fenomen. Expansionen av islamisk

finansiering sker över hela spektret av finansiella aktiviteter, allt från detaljhandel till försäkring och kapitalmarknadsinvesteringar. (Kettell, a, 2011, s. 15)

Islamisk finans är erkänt av både muslimer och icke-muslimer som ett etiskt alternativ och det har spridit sig till alla världsdelar. Det har varit många utmaningar och problem längs vägen och detta kapitel tar upp några av de problem och utmaningar som debatterats.

Världsbanksgruppen, IMF, och den islamiska utvecklingsbanken offentliggjorde den första globala rapporten om islamisk finansiering i februari 2017. Rapporten beskriver utsikterna för den globala islamska finansbranschen och dess potential att bidra till att minska ojämlikheten i världsomsättningen, öka delningen av välstånd och uppnå målen för hållbar utveckling. Många av problemen har flitigt debatterats av ekonomer och forskare.

.

6.1 Islamiska bankväsendets tillväxt

Samuelsson anger tre huvudsakliga anledningar till den islamiska bankens tillväxt. För det första tar han upp islams växande ställning i världen. Det ideologiska medvetandet hos muslimer har ökat. Som exempel pekar han på kraven att Sharialagen skall införas i den sekulära lagstiftningen. En annan anledning som inte enligt Samuelsson är helt rättvisande är att de fundamentalistiska strömningarna i muslimska länderna blivit starkare. Den mest sannolika anledningen är enligt Samuelsson Gulfregionens ekonomiska tillväxt, tack vare de enorma oljeinkomsterna. Den sociala välfärden bland människorna har ökat och en medelklass har växt fram. Detta har lett till att efterfrågan på banktjänster som är förenliga med de etiska och religiösa reglerna har ökat (Samuelsson, 2000, ss. 139-140)

Mushtaq, en ledande muslimsk banktjänsteman i London, publicerade en artikel "Concept of Islamic Banking and why Islamic Banking" där han bland diskuterar varför islamiska banker bör stödas. Det islamiska bankväsendet kommer att erbjuda ett etiskt

alternativ till den konventionella banken och kunderna kommer att ha två alternativ att välja mellan. På grund av etiska och moraliska skäl bör kunden och i synnerhet muslimen välja det islamiska alternativet. Detta för att hjälpa till att utveckla det islamiska finansiella systemet och dess etiska funktioner som ersätter det kapitalistiska banksystemet. Enligt Mushtaq orsakar det konventionella banksystemet problem, orättvisa och förtryck. (Mushtaq, 2017)

Enligt Venardos fungerar det islamiska finanssystemet även om den har vissa svagheter. Det viktigaste problemet enligt honom är att många av de muslimska länderna lider av allvarlig inflation. En konventionell bank kan kompensera inflationen genom att höja räntan, vilket inte går i ett system där bankens inkomst ska uppkomma från företagets vinster. Ett annat problem enligt honom är att systemet förutsätter att de investerade företagen ska gå med vinst, vilket inte alltid är fallet. Ett lån som täcker låntagarens konsumtion ger ingen vinst till delning. (Venardos, 2010)

6.2 Harmonisering av regler och föreskrifter

Världsbanken konstaterar i sin riskanalys att det finns ett starkt behov av harmoniserade regler och föreskrifter. Harmonisering, genomförande och tillämpning av förordningar behöver förbättras. Olika tolkningar av shariakompatibiliteten av olika produkter gör det svårt för standardisering. Samma finansiella instrument kan avvisas av ett Shariaråd och godkännas av ett annat. Det finns också skillnader i produktacceptans mellan olika områden. Regleringsfrågor beror också på vissa länder som saknar specifika islamiska bankregler. (International Monetary Fund, 2017)

Hittills har Islamic Financial Services Board (IFSB) utfärdat ett brett spektrum av tillsyns- och övervakningsstandarder. Dessa standarder sträcker sig från riskhantering och bolagsstyrning till öppenhet och marknadsdisciplin. De tar hänsyn till internationella tillsynsnormer inom bank-, investerings- och värdepappersmarknadssektorerna och tillgodoser samtidigt effektiviteten av islamiska finansiella affärer, dess risker och Sharia-överensstämmelse I betänkandet noteras

emellertid områden där politiska insatser behövs för att utveckla islamisk finansväsendets effektivitet och fullgöra dess potential för att minska ojämlikheten. (International Monetary Fund, 2017)

Ytterligare forskning om islamisk finansiering behövs för att utveckla nya sharia-kompatibla finansiella produkter. Kvaliteten på finansiell tillsyn och reglering bör höjas, vilket ger investerare finansiell öppenhet, tillförlitlig information och säkerhet. Den juridiska regleringen i islamiska länder behövs för att tillgodose behoven av säkerhet från expropriation och liknande; av islamiska institutioner i förhållande till konventionella finansiella institutioner; finansiell stabilitet i islamiska länder; och de skattefördelar som erbjuds genom att investera i utlandet (i konventionell finansiering) jämfört med investerarens hemland (Iqbal & Mirakhor, 2013)

Världsbankens riskanalys konstaterar att: "Islamiska banker betonar tjänster till flera intressenter. Styrningsprocesser och strukturer inom och utanför företaget behövs för att skydda aktieägarnas och intressenternas etiska och ekonomiska intressen." Därför måste shariah validitetskravet existera sida vid sida med effektiv bolagsstyrning i branschen. Styrelseledamöterna måste för sin del se till att Shariarådets direktiv följs.

Frånvaron av en kodifierad version av islamisk handelsrätt i många jurisdiktioners rättsliga och konstitutionella ramar utgör tillika en stor utmaning för tillväxten och utvecklingen av islamiska finansiella tjänster och produkter. Missförståelserna om sharia och dess mål när islamiska kontrakt utarbetas av konventionella advokater som inte har någon riktig utbildning i Islamisk lag är ett hinder för tillväxten av islamisk bank- och finansväsende. (International Monetary Fund, 2017)

6.3 Utbildning av personal och produktinnovation

Det råder brist på kompetent personal inom det islamiska bank- och finansväsendet. Det krävs kunskaper i både Sharia lagstiftningen, finansiering och modern företagsekonomi. Personalen bör ha goda kunskaper om de olika tjänster och finansieringsinstrument som banken har att erbjuda. Det krävs forskning och

vidareutveckling av tjänster och produkter för att kunna konkurrera med konventionella banker. Universitet och högskolor måste etablera relevanta program för att utbilda kunniga fackmän. Det råder också stor brist på Shariarådgivare som sitter i bankernas Shariaråd och i centralbanker.. (International Monetary Fund, 2017)

För detta ändamål har ett institut Islamic Banking and Financing Institut Malaysia bildats, men det behövs fler. Förutom utbildningsprogram bör det ordnas vidareutbildning, konferenser, seminarier och workshops för att ta itu med nya problem som uppstår, med tanke på branschens dynamik. Detta skulle öppna vägar för utövare, forskare och universitet och högskolor att interagera, utbyta idéer och lösa problem när de uppstår. Stipendier bör tilldelas lovande studenter, särskilt på forskarnivå, som forskningsbidrag inom vissa områden. Nya produkter behöver utvecklas, till exempel när det gäller digitalisering av banktjänsterna. (International Monetary Fund, 2017)

Det islamiska bankväsendet behöver marknadsföras både bland muslimer och icke-muslimer. Kunskap om bankens verksamhet är viktig för bildande av nya kundkontakter, både affärskontakter och privatkunder. När utbildningsnivån växer växer också efterfrågan på islamiska banktjänster. (Said M Elfakhani, 2007, ss. 123-126)

Ett av hindren för den islamiska finansindustrins tillväxt är bristen på högkvalitativa shariakompatibla produkter som kan användas för att hantera likviditetsriskerna. Det finns ett behov av innovativa produkter för kontanthantering och finansiering av olika sektorer, särskilt staten och den offentliga sektorn. Det kräver ömsesidiga ansträngningar från ekonomerna, utövarna, Sharia forskarna och tillsynsmyndigheterna. Den stora utmaningen i produktinnovation och utformning av investeringsprodukterna är att säkerställa att shariakompatibiliteten uppfylls. (Ayub, 2008, s. 477)

På en starkt globaliserad finansmarknad har innovation varit en viktig differentierande faktor för att förbli konkurrenskraftig. För stabiliteten är det av stor betydelse att ha tydliga shariamål och att följa de nödvändiga shariapinciperna. På detta sätt skulle Sharia-baserad innovation bidra till nya islamiska finansiella produkter (Venardos, 2010, s. 13)

6.4 Kriget mot terrorism

Sedan 11 september 2001 har de islamistiska terrorhendlingarna ökat. Al Qaida och Isis har satt sina spår och många människor har ändrat sin inställning till islam och till muslimer. Islamisk ekonomi blev fläckat och beskylldes vara ett internationellt finansieringsflöde till terrorister. Detta har ännu inte bevisats. Inte desto mindre utgör den internationella terrorismen ett hot mot inte bara den globala säkerheten utan också världens framtid i dess helhet och mot muslimer i synnerhet. Många muslimska ekonomer hävdar att Islam lägger högt värde på medkänsla, omfördelning av välstånd, social rättvisa och stödjande av medmänniskor, välgörenhet är viktigt för muslimer. Västvärlden för ett krig mot terrorismen och detta har lett till att människor är mer skeptiska till islamiska banker. För att fortsätta sin tillväxt måste de islamiska bankerna klart ta avstånd från all samröre med terrorism.

6.5 Moraliska aspekter

Iqbal & Llewellyn tar upp några moraliska problemområden inom islamiskt bankväsende som bör lösas. Det första är problemet med asymmetrisk information dvs. att alla inte har tillgång till samma information. Besluten baseras på den tillgängliga informationen och den kan vara ofullständig. Den ena parten kan ha tillgång till "insiderinformation" som ger en fördel och kan förvränga beslutsfattandet.

Det andra problemet är det negativa urvalsproblemet framförallt när det gäller PLS kontrakt. Det kan vara frestande för en entreprenör att uppge en lägre vinst åt finansiären för att själv kunna behålla en större del av vinsten. Hur skall man kunna verifiera löften och avsikterna i finansiella transaktioner?

Det tredje problemet som de tar upp är moraliska riskproblem som förekommer i samband med asymmetrisk information. Bättre information kan skapa möjlighet för en part att agera mot den andras intresse. Frågan är hur stor roll tillit spelar. Eftersom båda parter kan antas dela samma etiska och religiösa värderingar borde tilliten vara högre inom islamiskt bankväsende. (Iqbal & Llewellyn, 2002, ss. 7-13)

6.6 Riskfördelning

Aktiemarknaderna är ett effektivt instrument för internationell riskdelning och riskdelning är målet för islamisk finansiering. Den islamisk finansieringen har utvecklat en rad kortfristiga, flytande, lågriskinstrument. Fokus har varit på att skapa relativt säkra instrument med skuldkliknande egenskaper som ger maximal avkastning med minimal risk på kortast möjliga tid. Många anser att det är det som är drivkraften för islamisk ekonomi. Likviditetsinstrument behövs visserligen på marknaden men de är också instrument för långsiktig investering. Medan instrument som hittills utvecklats betonar säkerheten, har oron på sukukmarknaden och den konventionella bankens kris visat att inget instrument är immunt mot risker. Det är omöjligt med riskfri investering som ger en hög avkastning. Det finns alltid risk och det är bara frågan om hur man fördelar riskerna och bygger upp ett system som klarar av riskfaktorerna. Enligt Iqbal ligger lösningen i ett system som tillhandahåller en fullspektrumsmeny med riskdelningsinstrument. (Iqbal & Mirakhor, 2013, ss. 66-67)

Förmodligen är aktiemarknaden det bästa instrumentet för riskdelning. Att utveckla en aktiv och effektiv aktiemarknad kan främja såväl internationell som inhemsk riskdelning som kan göra ekonomin och det finansiella systemet mer motståndskraftigt mot kriser. (Iqbal & Mirakhor, 2013, s. 68)

7 Islamic banking i västvärlden

De islamiska bank- och finansinstituten ger en hög avkastning och kan därför konkurrera med de räntebaserade bankerna även i icke-muslimsk miljö. Även de etiska övervägandena spelar idag en allt större roll när det gäller ekonomiska transaktioner. (Samuelsson, 2000, s. 67)

De nio stora länderna inom islamisk bank- och finansväsende står för 93 % av industritillgångarna, som översteg 920 miljarder dollar 2015, Länderna är Bahrain, Qatar, Indonesien, Saudiarabien, Malaysia, Förenade Arabemiraten, Turkiet, Kuwait och Pakistan.

Problemet med att öppna islamiska banker i västvärlden är att islamiska banker grundar på sharialagen och att banken även måste följa den nationella lagen, vilket inte alltid är en lätt kombination. I det här kapitlet tas en titt på hur problemen lösts och hur islamiska bank- och finansieringsinstitut etablerat sig i några icke-muslimska länder.

Vissa centralbanker i den västerländska finansvärlden uppfattar islamiska banker som finansinstitut på grund av PLS-systemet. Bland annat i Storbritannien har man löst detta med att byta namnet till investment istället för bank. Ett annat problem för ECB⁴ har varit värderingen av likviditet och tillgångar. Eftersom islamiska banker ger avkastning i form av vinst beskattas den ofta hårdare än de konventionella bankers ränteavkastning. Vid t.ex. murabaha investering finns det därför risk för dubbelbeskattning. (Samuelsson, 2000, s. 68)

7.1 USA

Det finns stora tillväxtpotentialer för islamiska banker i USA. Det finns inga islamiska banker i USA och det finns bara en finansiell institution som erbjuder sharia kompatibla insättningsprodukter. Trots att det har förekommit två US-länkade sukuk-emissioner, är Sukuk-marknaden i USA inte utvecklad. De investerings- och detaljhandelsinitiativ som hittills inträffat visar att det är möjligt att genomföra islamiska finans tjänster inom ramen för befintliga lagar och regelverk. Det har utvecklats två parallella verksamhetsgrenar i USA.

För det första har konventionella amerikanska finansinstitut utvecklat finansiella shariakompatibla produkter till konsumenter och småföretag. För det andra har icke-amerikanska islamiska institutioner gjort sharia kompatibla aktieinvesteringar i amerikanska fastigheter och företag. Även om det finns viss överlapp på vissa punkter, är de juridiska frågorna kring dessa två verksamhetsgrenar i allmänhet ganska olika. (Metcalf, 2014, s. 549)

---

⁴ Europeiska Central Banken

Det finns ingen formell politik eller lagstiftning när det gäller islamiska bank- och finansväsenden. Amerikansk rättspraxis förbjuder regeringstörningar eller uppmuntran till en särskild religion. Det betyder att många institutioner och förordningar i andra jurisdiktioner med Sharia-kompatibla produkter inte existerar i USA. Ingen federal, statlig eller lokal myndighet är ansvarig för att transaktioner eller produkter är Sharia-kompatibla. Finansinstitut som erbjuder Sharia-kompatibla finansiella produkter är inte skyldiga att ha Shariaråd och det finns heller inga rättsliga krav eller obligatoriska myndighetsgodkännanden för Shariaråden. De amerikanska myndighetens inställning till islamiskt finansväsende har varit rättvis och neutral. Man har löst problemen inom ramen för existerande amerikansk lagstiftning. Den amerikanska lagstiftningen som gäller för banker, kapitalmarknader och försäkringar gäller även för islamisk finansiering. Banker som vill göra affärer i USA måste få tillstånd från OCC (the Office of the Comptroller of Currency) eller en statlig banktillsynsmyndighet (Metcalf, 2014, s. 550)

Grunden för godkännandet av Sharia-kompatibla finansieringsprodukter för detaljhandeln i USA blev upprättat av Federal Reserve. Detta gjorde det möjligt för utländska dotterbolag och filialer i amerikanska banker att erbjuda Sharia-kompatibla produkter. Mellan 1985 och 1997 godkände Federal Reserve ett antal ledande amerikanska finansinstitut att erbjuda *murabahah* och *ijarah*-produkter i länder (som Pakistan och Sudan) som krävde att alla finansieringsverksamheter skulle genomföras på islamisk basis. Inskrivet i dessa godkännanden var en bestämmelse av Federal Reserve att riskerna väsentligen liknade riskerna med jämförbara konventionella finansiella instrument. Federal Reserve ansåg att riskerna för de amerikanska finansinstituten i huvudsak var kreditrisker som motsvarade dem som hanterades i traditionell bankverksamhet. (Metcalf, 2014, s. 551)

Trots att *Sukuk*-marknaden i USA inte är utvecklad har två *Sukuk* varit anslutna till amerikanska emittenter. Den första utgåvan 2006 var 165 miljoner dollar i tillgångar för att finansiera kapital- och driftskostnaderna i samband med ett oljeprospekt. *Sukuken* baserades på en *musharaka* mellan Cayman Islands SPV och East Cameron Partners ECP.

SPV sålde *sukuk*-certifikat till investerare genom ett erbjudande om privat placering och bidrog med fonderna från utfärdandet till Louisiana Offshore Holdings (LOH). LOH använde intäkterna för att köpa övergripande royaltyintressen i den hyrda federala egendomen från ECP, och LOH lovade sedan de överordnade royaltyintressena till SPV för att säkra finansieringen från uthyraren. Som innehavare av de övergripande royaltyintressen delade LOH i ECP: s försäljning av olja och gas som genererades av projektet. De

övergripande royaltyintäkter som LOH mottog från detta intresse betalades till SPV, som använde intäkterna för att göra överenskomna betalningar till *sukuk*innehavare.

En viktig faktor var att investerarna delade projektriskerna. Sukuk-utfärdandet var avvikande från ECP, vilket innebar att ECP inte var tvungen att täcka eventuella brister till investerarna ifall de övergripande royaltyintressen inte lyckades generera tillräckliga medel för att erlägga *sukuk*betalningar. Detta exponerade *sukuk*innehavarna för ett antal risker, inklusive risken för otillräckliga olje- och gasreserver, prisrisk och andra som kunde begränsa intäkterna från produktionen. Överföringen av de övergripande royaltyintressen från ECP till LOH strukturerades som en sann försäljning av egendom enligt gällande lagar (Louisiana), vilket gjorde *sukuk*innehavarna de främsta ägare till den övergripande royaltyintäkten som ligger till grund för *sukuk*.

Denna *sukuk* blev grunden för den enda amerikanska domstolen som hittills behandlat *sukuk*. Fallet uppkom när ECP gick i konkurs 2008. Parterna kom överens enligt konkursplanen för omorganisation, så domstolen behövde inte vidare överväga huruvida överlåtelsen av de tvingande royaltyintressena var en pant eller en sann försäljning. Det utfärdades inte någon slutgiltig dom om *sukuk* särdrag eller *sukuk*-innehavarens rättsliga ställning. Fallet visade att detaljerna i Sharia-kompatibla avtal kan vara betydelsefulla när de granskas i ett amerikanskt rättsligt förfarande. (Metcalf, 2014, ss. 555-558)

De främsta rättsliga och juridiska hindren för det islamiska finansväsendet innebär de frågor som uppstår vid utformning och erbjudande av Sharia-kompatibla produkter i en räntebaserad finansiell miljö. Framtida utveckling av regelverket och rättsliga framsteg kommer troligen att ske endast som svar på initiativ från den privata sektorn att införa islamiska finansinstitut och produkter i USA. (Metcalf, 2014, s. 558)

7.2 Luxembourg

Luxemburg är en av de största finansmarknaderna i Europa, Dess popularitet bygger på konkurrenskraftig prissättning, incitament och tillgång till europeiska kunder. Landet var först i Europa med att lista en *sukuk* år 2002.

Luxemburgs regering arbetar hårt för att locka till sig fler islamiska fonder såväl som utländska investeringar från oljerika länder och växande välfärdsstater. Luxembourg var det första EU- landet som 2010 antog direktivet om fondverksamhet över gränserna, UCITS IV. Som den största hemvisten för konventionella och islamiska investeringsfonder har den en klar fördel.

Luxemburg har en stor traditionell livförsäkringsverksamhet och 1982 etablerades den första familjeägda islamiska försäkringsverksamheten i landet. Med tanke på den lilla inhemska muslimska befolkningen i Luxemburg, kan strategin anses vara gränsöverskridande.

De flesta islamiska fonder har sin hemvist i Luxembourg där de förvaltas av globala investeringsbolag. Luxembourg är det ledande icke-muslimska landet för Shariakompatibla investeringsfonder.

2004 antog Luxembourg lagen om värdepapperisering, som skapade en flexibel och effektiv reglering för värdepapperiseringsfordon. Luxemburg erbjuder en pragmatisk och säker rätts- och skatteordning som möjliggör värdepapperisering av praktiskt taget ett obegränsat antal risker, genom olika former av värdepapperiseringsfordon med reducerade komplexiteter och nästan fullständig skattneutralitet.

År 2009 upptogs Centralbanken i Luxemburg som den första EU-centralbanken att bli medlem i The Islamic Financial Services Board. Samma år lanserade en stor tysk bank en handelsplattform, al-Mi'yar, i Luxemburg för att underlätta utfärdandet av islamiska värdepapper. Investerare från Gulfområdet får tillgång till den europeiska marknaden genom de islamiska fonderna som har hemvist i Luxemburg. Det är den gynnsamma rättsliga ramen i kombination med UCIT direktivet som gör Luxembourg attraktivt för islamiska fonder. Andra europeiska har inte lyckats lika väl med att locka till sig utländska medel. (Filippo di Mauro, 2017, s. 28)

7.3 Storbritannien

Islamisk finansverksamhet i Storbritannien började på 1980-talet med kortsiktiga Shariakompatibla transaktioner på Londons finansmarknader. Banker i London började leverera över natten insättningsfaciliteter och detta gav en likviditetskälla till enheter och institutioner i Mellanöstern. Detta skapade kontakter mellan brittiska bankirer och kunder i Mellanöstern och banade vägen för den tidiga utvecklingen av islamisk finans i Storbritannien. Storbritannien har en av de mest avancerade islamiska finansiella marknaderna i västvärlden. Koncentrationen av kapital och kapacitet innebär att fler utländska finansinstitut och investerare dras till Storbritannien för sina affärer. De Shariakompatibla banker som är verksamma inom detaljhandeln och övriga institutioner är banker som har kompetens inom områden som fastigheter, handel, kapitalmarknader, fondförvaltning, statsskuld och privatbank. (Fara, 2014, s. 535)

I Storbritannien finns stor juridisk kompetens inom islamisk finans. Det finns ca. 25 större juristfirmor som sysslar med islamisk finansrätt. Det finns också specialisttjänster inom skatterådgivning, börsnotering, transaktioner och informationsteknik. (Filippo di Mauro, 2017, s. 29)

Det islamska bank- och finansväsendet fungerar på ett sådant sätt att även om marknadsaktörerna är baserade i London, äger de flesta transaktionerna rum utanför riket. I synnerhet London används ofta som en central knutpunkt genom vilket marknadsaktörerna utvecklar och utökar sin islamiska finansverksamhet i Europa, i USA, Mellanöstern och globalt. Storbritannien har lyckats skapa en bro mellan individer och företag som söker islamiska finansieringsprodukter, tillgångar och tjänster och enheter som vill tillhandahålla dessa produkter, tillgångar och tjänster. Londons roll stärks av dess breda kompetensbas, flexibilitet och innovation. (Fara, 2014, s. 535)

Den islamiska detaljhandeln i Storbritannien har i stor utsträckning koncentrerat sig på att tillhandahålla hypotekslån och besparingstjänster för privatkunder. Mer detaljerade islamiska produkter utvecklades senare och erbjöds i Storbritannien på 1990-talet, men i begränsad omfattning. I början omfattades de islamiska finansprodukterna inte av de befintliga lagarna vilket innebar att konsumenterna inte hade samma rättsskydd. Tillväxten

på detaljhandelsmarknaden var blygsam under hela 1990-talet. I början av 2000-talet, började nya produkter såsom investeringskonton, förvaltning av islamiska aktieportföljer och råvaru- och aktiebaserad fondförvaltning. 2004 öppnades den första islamiska banken i London.

Det brittiska skatteväsendet har samarbetat med rådgivare och branschmedlemmar när det gäller skattebehandlingen av islamiska finanser i Storbritannien. Regeringen har i en serie finanslagar sedan 2003 avlägsnat de skattemässiga hinder som gjorde islamiska produkter mindre skatteeffektiva än deras konventionella motsvarigheter. De har försökt att skapa en praktisk och bekväm miljö för islamisk finans. (Fara, 2014, s. 537)

När det gäller euroområdet arbetade fristående islamiska banker inte i Eurosystemet vid utgången av 2012. För närvarande har bara ett fåtal islamiska fönster eller representativa myndigheter av utländska islamiska banker etablerat sig här. Eurosystemets penningpolitiska ram innehåller ett antal hinder som hindrar inrättandet av islamiska banker. Det stora hindret för grundandet av en islamisk finansiell institution är kravet på det lägsta reserveringssystemet. Minimikrav måste uppfyllas inom en månatlig underhållsperiod, med möjlighet till genomsnittliga reserveringar. Reserverna ersätts av den viktade ECB-satsen. Det är obligatoriskt att hålla ett reservkonto hos en centralbank i Eurosystemet (ECB, 2011). Detta räntebärande konto skulle strida mot islamisk lag. (Filippo di Mauro, 2017)

Till den framtida utvecklingen av den inhemska brittiska islamiska finansmarknaden hör tillgången till nya detaljhandelsprodukter, utbyggnaden av förmögenhets- och kapitalförvaltningstjänster och den fortsatta utvecklingen av sukuk och andra grossistmarknader. Islamisk finans är en nischindustri i Storbritannien, med potential för fortsatt tillväxt på de internationella marknaderna, Det återstår att se hur Brexit påverkar detta. (Fara, 2014, s. 537)

7.4 Tyskland

Den tyska federalstaten Sachsen-Anhalt utfärdade landets första *sukuk* år 2004. Obligationen var efterfrågad och tecknades fullt ut, med 60 procent av emissionen till investerare i Bahrain och UAE och resterande 40% till investerare i Europa, framförallt i Frankrike och Tyskland. Den 100 miljoner euro *Ijarah Sukuk* blev helt inlöst År 2009.

Samma år godkände Tysklands federala finansiella tillsynsmyndighet (BaFin) en begäran från en utländsk institution att bedriva shariakompatibel bankverksamhet inom landet. Men utan ett fullständigt banktillstånd var utbudet fortfarande begränsat. 2012 ordnades en Uppföljningskonferens om islamisk finans med fokus på Sharia-kompatibla produkter (islamiska fonder, *sukuk* och kapitalbaserade tillgångar) Den tyska marknaden har också en ny Sharia-kompatibel investeringsprodukt som är öronmärkt till WestLB⁵ Islamic Deutschland Index. Detta består av aktier i tio tyska företag vars affärsverksamhet bedrivs i linje med sharia.

De tyska finansinstituten deltar aktivt i den islamiska finansindustrin via dotterbolagen i London, Dubai och Kuala Lumpur. Dessa institutioner kan spela en nyckelroll i att locka sharia-kompatibla medel till Tyskland genom sin expertis och sina etablerade nätverk.

Förutsättningarna för det islamiska finansväsendet fortsatta utveckling och tillväxt finns. Tyskland har den största muslimska befolkningen och den största ekonomin i Europa. 2013 hade Tyskland 4,1 miljoner muslimer, Frankrike 3,5 miljoner och Storbritannien 2,9 miljoner. För det andra kan tyska exportörer använda sig av institutioner som erbjuder islamiska finansieringslösningar som alternativa finansieringskällor och därigenom ytterligare förbättra sina finansieringsprofiler. För det tredje erbjuder islamiska handelsfinansieringsprodukter möjligheten att stärka handelsbanden med länder som Turkiet. Turkiet är en aktiv handelspartner och har en växande islamisk bank- och finansväsende. (Filippo di Mauro, 2017, s. 26)

---

⁵ Handelsbank i Nordrhein-Westfalen. LB står för Landes Bank.

7.5 Frankrike

Utvecklingen av det islamiska finansväsendet i Frankrike grundas på starkt stöd från de franska myndigheterna, som skapat en lämplig och vänlig miljö. Paris EUROPLACE, organisationen som främjar stadens roll som finans center, etablerade den islamiska finanskommissionen i december 2007. Sedan dess har den franska tillsynsmyndigheten, (AMF), utfärdat två föreskrifter som möjliggör Sharia-kompatibla investeringsfonder och *sukuk*-listor. Paris börsen har skapat en *sukuk*-avdelning och fyra nya skatteregler har utfärdats. Dessa ger islamisk finans en jämlik ställning med konventionell finans när det gäller beskattning.

De franska tillsynsmyndigheterna har tagit ett antal steg för att uppmuntra islamiskfinans i landet. Det första initiativet, som innebar signifikanta skatte- och regleringsförändringar i syfte att främja islamisk finans i Frankrike, offentliggjordes i juli 2008. Ändringarna gällde notering av *Sukuk* på den franska reglerade marknaden,

I juli 2010 gjorde den franska regeringen vissa lagändringar för att underlätta *Sukuk* noteringar. Ändringarna avlägsnade dubbelstämpel, betalning av kapitalvinstskatt på egendom och strömlinjeformade reglerna för fastighetsmäklare. Dessa förändringar medförde att ersättning betalad av *sukuk* emittenter skattemässigt behandlas som räntan på ett traditionellt obligationslån och är avdragsgill från skattepliktig inkomst. Dessutom är ersättningen till utländska *sukuk*-investorer befriad från källskatt.

I juni 2011 öppnade en konventionell bank det första islamiska insättningssystemet, via ett islamiskt fönster. Lanseringen blev en succé och en islamisk hemfinansieringsprodukt, ett 10-årigt murabaha kontrakt, introducerades. Även med denna produkt var efterfrågan stor. Denna success med detaljhandeln ledde till att man började planera shariakompatibla tjänster för små och medelstora företag.

2015 fanns det sex Sharia kompatibla fonder i Frankrike med totala förvaltade tillgångar på 147,2 miljoner dollar, som var relativt jämnt fördelade mellan penningmarknaden (47%) och eget kapital (53%).

I framtiden har det islamiska finansväsendet god potential att utvecklas ytterligare i Frankrike. Under åren har landet utvecklat goda handelsförhållanden med sina grannländer så som Marocko, Algeriet och Tunisien. Det finns en stor del av den franska befolkningen

som kommer från Nordafrika, vilket har lett till att den inhemska efterfrågan på islamiska finansiella produkter ökat. (Filippo di Mauro, 2017, s. 25)

7.6 Irland

Irland har utvecklat en stark grund för den islamiska finansindustrin. Landet har omfattande skatteavtal med muslimska länder. Landet har en bestämmelse i sin skattelag specifikt för islamiska finansiella produkter, såsom de som involverar ijarah, murabahah och takaful.

Irland är hemvist för mer än 50 globala fonder, som tillsammans har över 11 000 professionella inom branschen, och erbjuder det bredaste utbudet av kompetens inom aktiemarknaden. Industrin förvaltar tillgångar på mer än 180 miljarder euro under 2010. Mer än 20 % av den islamiska aktiemarknaden som finns utanför mellanöstern finns på Irland

Den irländska regeringen har stött utvecklingen av det islamiska finansväsendet. Tillsynsmyndigheterna har ett speciellt team för att hantera etableringen av Sharia kompatibla investeringsfonder. Det är bland annat en stödjande skatt och juridisk miljö, den nära tillgången till den europeiska marknaden, tillgången på professionell personal, den investerarvänliga prissättningen och den goda infrastrukturen som gör Irland till ett ypperligt ställe för vidareutveckling av sharia kompatibla produkter och företag. Irland var ett av de första länderna till att introducera UCITS IV-direktivet i nationell lagstiftning. (Filippo di Mauro, 2017)

7.7 Finland

För att ta reda på vad muslimerna i Finland tänker gjordes små intervjuer. I Vasa kontaktades Islamiska samfundet. Några aktiva medlemmar av församlingen intervjuades under januari månad. Bland annat intervjuades en ingenjör som bott fem år i Finland med sin familj. Han trivdes bra och arbetade på ett stort företag i Vasa. De flesta muslimerna bor dock i

huvudstadsregionen så en telefonintervju genomfördes med ordföranden för Suomen Islamilainen Neuvosto.

Diskussionerna handlade om hur muslimerna funnit sig till rätta i Finland, hur de sköter sina bankärenden och om det finns behov för en islamisk bank.

Den allmänna uppfattningen verkade vara att ifall det fanns en islamisk bank så skulle den användas. Eftersom det inte finns är man tvungen att använda sig av den konventionella banken. Det är helt i ordning, för som en av de intervjuade sa ” Allah ber inte om det omöjliga, om det inte finns något alternativ måste man använda sig av det som finns”. Trots att de flesta kände till islamiska banker var det bara en som hade personlig erfarenhet av det. En av de intervjuade ville investera pengar och hade då undersökt olika alternativ. Det närmaste han kom islamiska finansieringsmöjligheter var Handelsbankens som har en investeringsfond som kallas Hållbar energi och som är 95 % ”ren”. Han beslutade sig dock för att investera i en islamisk bank i Turkiet.

8 Avslutning

Syftet med detta arbete var att ge läsaren en inblick i det islamiska bank- och finansväsendet. Arbetet började med att ta en titt på islam. För att kunna förstå hur islamiskt bank-och finansväsende är uppbyggt måste man känna till de viktigaste principerna inom islam. Islamiskt bankväsende fanns redan under Muhammeds tid men det är först från 1960-talet som det moderna islamiska bankväsendet växt fram. Jag har gått igenom de viktigaste principerna inom islamisk ekonomi och de viktigaste finansieringsinstrumenten. På grund av den snabba tillväxten och spridningen till olika delar av världen har jag också valt att beskriva de problem man haft samt hur islamiskt bankväsende etablerats i några västerländska länder.

Islamiskt bankväsende har visat att det går att förena etik och ekonomi. Etik och hållbar utveckling är något många av dagens människor intresserar sig för. Med växthuseffekten,

miljöförstörelsen, de växande klyftorna mellan fattiga och rika i världen har den sociala medvetenheten hos människor ökat. Många moderna människor har tröttnat på räntefluktuationerna och önskar ett mer förutsebart finansieringsalternativ. Det är i sin ordning att tjäna pengar men inte till vilket pris som helst. Islamiska banktjänster utesluter inte icke-muslimer. Alla som vill följa principerna får fritt använda sig av tjänsterna. Även företagen skapar marknadsvärde med socialt engagemang och miljötänkande. PLS systemet kräver mer av de inblandade, men till gengäld kan avkastningen för investerarna vara högre. Utvecklingen av de konventionella bankers tjänster kan säkert ta lärdom av de mekanismer som finns i islamiska bankväsende som alternativa tjänster.

Antalet muslimer i Europa ökar. Det har uppstått behov av special affärer, egna skolor, moskéer osv. så varför inte finansiella tjänster som baserar sig på islamiska principer. Framtiden visar hur långt europeiska länder är villiga att gå muslimernas krav till mötes. Vi har redan sett att de nationalistiska partierna ökat i popularitet. Det finns dock problem med islamiska bankväsendet som först måste lösas. Det är frågan om att förena Sharia reglerna med den sekulära lagstiftningen. Bankernas övervakning måste göras enhetligt och transparent. Dessutom måste de islamiska bankerna tydligt ta avstånd från allt samröre med terrorism.

Ämnet är intressant och omfattande, det finns mycket att forska. Några förslag till framtida forskning är att undersöka samhällsekonomin, aktiemarknaden och banktjänsternas digitalisering. Det skulle också vara intressant med en undersökning om medborgarnas åsikter om behovet av islamiska banktjänster.

Det har varit intressant att fördjupa sig i ämnet och det finns en hel del böcker skrivna om ämnet. Eftersom ämnet är så intressant har det varit problem att avgränsa och begränsa. Jag hoppas att läsaren med detta arbete får en inblick i ämnet. Mitt intryck är att det islamiska bankväsendet har till stora delar lyckats kombinera etik och ekonomi. Vissa problem finns fortfarande och jag tror inte att det nödvändigtvis kommer att bildas islamiska banker i Finland. Men etik och hållbar utveckling är något som ligger i tiden, Kanske kan de konventionella bankerna ta till sig vissa delar av islamiskt bankväsende och skapa nya tjänster. Dessa kunde vara kompletterande alternativ till de nuvarande finansieringstjänsterna.

9 Litteraturförteckning

- Abbas Mirakhor, I. Z. (2007). Profit-and-loss sharing contracts finance. i M. K. M.Kabir Hassan, *Hendbook of Islamic Banking* (s. 432). Cheltenham: Edward Elgar Publishing inc.
- Abdul-Rahman, Y. (2014). *The Art of RF (Riba-Free) Islamic Banking and Finance*. e book.
- Algaoud, L. M. (2007). Islamic critique of conventional financing. i M. K. M Kabir Hassa, *Hendbook of Islamic Banking*. Cheltenham, UK: Edward Edgar Oublishing Limited.
- Andrew Tebbutt, S. T. (2014). *Islamic Finance Hendbook*. Singapore: Wiley.
- Ayub, M. (2008). *Understanding Islamic Finance*. John Wiley & Sons, Incorporated.
- Bellalah, M., & Masood, O. (2013). *Islamic Banking and Finance*. E book.
- Hassan, M. K., & Lewis, M. K. (2007). *Hendbook of Islamic banking*.
- Heliga Koranen*. (den 10 01 2018). Hämtat från heliga-koranen.se/koranen/surat/2/al-baqarah/sida/19
- Hjärpe, J. (2011). *Islam. Lära och livsmönster*. Mölnlycke: Nordstedts Akademiska Förlag.
- Hossein Askari, ,. I. (2014). *Introduction to Islamic Economics : Theory and Application*. Singapore: John Wiley & Sons, Incorporated.
- Iqbal, M., & Ausaf, A. (2005). *Islamic finance and economic development*.
- Iqbal, M., & Llewellyn, D. T. (2002). *Islamic banking and finance : new perspectives on profit-sharing and risk*.
- Kettell, B. (2010). *Frequently Asked Questions in Islamic Finance*. Padstow, Cornwall: John Wiley & Sons, Incorporated.
- Kettell, B. (2011). *Case studies in Islamic Banking and Finances*. Chippenham: John Wiley & sons.
- Kettell, B. (2011). *Islamic Banking and Finance Workbook : Step-by-Step Exercises to Help You Master the Fundamentals of Islamic Banking and Finance*. e book .
- Kettell, B., & Kettell, B. B. (2011). *Introduction to Islamic Banking and Finance*. e book.
- Khen, M. S., & Mirakhor, A. (1987). *Theoretical studies in Islamic banking and finance*.
- Kumar, R. (2014). *Strategies of banks and other financial institutions : theories and cases*.

- Masood, O. (2013). *Islamic Banking and Finance*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- Roald, A. S. (2005). *Islam. Historia, tro och nytolkning*. Uddevalla: Bokförlaget Natur och Kultur.
- Samuelsson, J. (2000). *Islamisk ekonomi*. Lund: Studentlitteratur.
- Venardos, A. M. (2010). *Current Issues In Islamic Banking And Finance: Resilience And Stability In The Present System*. e book.

Artiklar:

- alBaraka*. (den 10 1 2018). Hämtat från alBaraka:
<http://www.albaraka.com/default.asp?action=category&id=5>
- Ensuring Financial Stability in Countries with Islamic Banking*. (den 25 11 2017). Hämtat från International Monetary Fund: <http://www.imf.org>
- International Monetary Fund*. (den 24 09 2017). Hämtat från The IMF and islamic banking: <http://www.imf.org/>
- Islamic Banking Operating Model*. (den 13 05 2017). Hämtat från Islamic Bankers Resource Centre: <https://islamicbankers.me>
- Mushtaq, A. (den 29 09 2017). *linked in - Ali Mushtaq*. Hämtat från <https://www.linkedin.com/pulse/concept-islamic-banking-why-ali-mushtaq/>

